

LUND UNIVERSITY

Hur tänker de? Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering

Panican, Alexandru; Olsson Kaplan, Pernilla

2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Panican, A., & Olsson Kaplan, P. (2013). *Hur tänker de? Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering*. (Research Reports in Social Work; Vol. 2013, Nr 3). Socialhögskolan, Lunds universitet.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

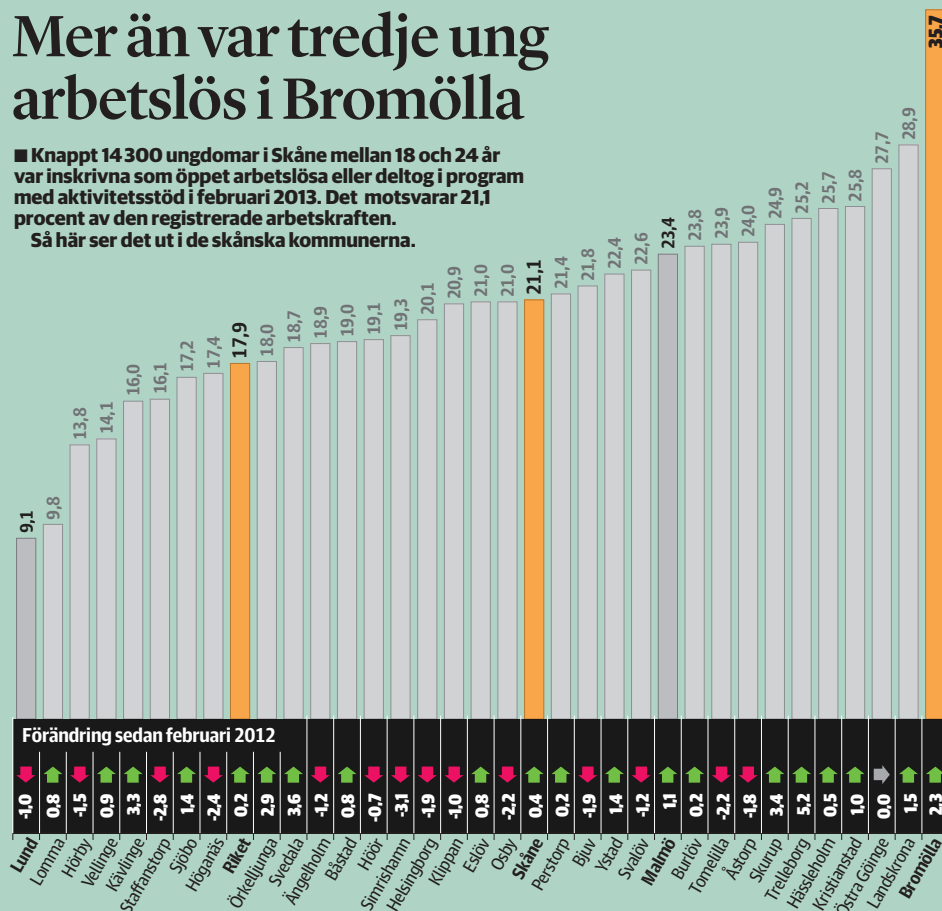
Hur tänker de?

Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering

ALEXANDRU PANICAN-PERNILLA OLSSON KAPLAN | LUNDS UNIVERSITET

Mer än var tredje ung arbetslös i Bromölla

■ Knappt 14 300 ungdomar i Skåne mellan 18 och 24 år var inskrivna som öppet arbetslösa eller deltog i program med aktivitetsstöd i februari 2013. Det motsvarar 21,1 procent av den registrerade arbetskraften. Så här ser det ut i de skånska kommunerna.

Källa: Arbetsförmedlingen

GRAFIK: KRISTER CRONQVIST

Research Reports in Social Work 2013:3

School of Social Work

Lund University

Hur tänker de?

Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering

Alexandru Panican & Pernilla Olsson Kaplan

Omslagsbilden har publicerats i en artikel ”Mer än var tredje ung arbetslös i Bromölla” i Sydsvenskan, lördag den 9 mars 2013, A 22. Vi tackar Sydsvenskan för tillståndet att publicera bilden. Vi tackar bildchef Christina Arvidson och grafiker Krister Cronqvist för samarbetet.

Kontakt:
Alexandru Panican
Socialhögskolan
Box 23
Lunds universitet
221 00 Lund
Sverige
alexandru.panican@soch.lu.se

ISBN 978-91-7473-576-5
© Socialhögskolan och författarna
Redaktör: Torbjörn Hjort
Adress: Lunds Universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund
Tryck: Media-Tryck Lunds universitet, 221 00 Lund

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	5
1. Inledning	8
1.1 Syfte och frågeställningar	10
1.1.1 Vidare förtydligande	11
2. Metod, urval och tillvägagångssätt	11
2.1 Tillvägagångssätt och urval	12
2.2 Etiska överväganden	15
3. Bakgrund - Bromölla	15
4. Attityder om ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering.....	18
4.1 Uppfattningar om ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering.....	19
4.2 Reflektioner kring betydelsefulla faktorer för arbetsmarknadsetablering.....	29
5. Diskussion – hur tänker de intervjuade?	35
5.1 De intervjuade ungdomarna	35
5.2 De intervjuade föräldrarna	40
6. Förslag.....	42
Referenser	45
Bilaga 1 – Intervjuguide, frågor till arbetslösa ungdomar	50
Bilaga 2 – Intervjuguide, frågor till föräldrar till arbetslösa ungdomar	52
Bilaga 3 – Intervjuguide, gruppintervjuer med arbetslösa ungdomar	54
Bilaga 4 – Bromölla, kommunfakta	59

Förord

Förutsättningarna för ungdomars arbetsmarknadsetablering och försörjning har förändrats under de senaste decennierna. Sedan början på 1990-talet lever en större andel ungdomar och unga vuxna under knappa ekonomiska omständigheter. Alltfler ungdomar och unga vuxna har en bräcklig förankring på arbetsmarknaden och löper en större risk för social marginalisering jämfört med befolkningen överlag. Sverige har en ungdomsarbetslöshet som ligger över EU27-snittet och den högsta bland de nordiska länderna.

Bromölla har sedan 2012 Sveriges högsta ungdomsarbetslöshet. Representanter för Region Skåne och Bromölla kommun har under våren 2012 kontaktat ledningen för Socialhögskolan vid Lunds universitet och projektledaren för att initiera en studie om hur arbetslösa ungdomar och föräldrar tänker kring arbetsmarknadsetablering. Forskningsprojektet finansieras av Region Skåne i samarbete med Bromölla kommun. Studien utgör ett underlag för myndigheter och verksamheter i Bromölla. Genom att ta reda på arbetslösa ungdomars och föräldrars attityder finns det en ambition på lokal nivå i Bromölla att forma ett arbetssätt som bättre kan stödja ungdomarnas arbetssökande och etablering i arbetslivet.

Pernilla Olsson-Kaplan har arbetat som forskningsassistent i studien. Hon har genomfört och transkriberat intervjuerna, skrivit delar av metod- och bakgrundsdelen samt redovisat för delar av empirin under handledning av undertecknad.

Vi tackar professor Håkan Johansson på Socialhögskolan vid Lunds universitet för synpunkter på texten. Alla eventuella brister i rapporten är dock författarnas ansvar.

Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till alla arbetslösa ungdomar och föräldrar som har deltagit i denna studie!

Lund i april 2013

Alexandru Panican

Projektledare

Författarpresentationer

Alexandru Panican är fil. dr. i socialt arbete och universitetslektor vid Socialhögskolan, Lunds Universitet. Panican forskar om medborgarrollen med fokus på sociala rättigheter. Under de senaste åren har han forskat om ungdomsarbetslöshet och gymnasieelevernas övergång från skola till arbetsliv, förändringar inom välfärdsstaten, arbetsmarknadspolitik och fattigdom. Panican samarbetar både på nationell och på internationell nivå i dessa frågor vilket resulterat i ett antal publikationer. Han är senast aktuell med *Lärlingsutbildningen – aktuella erfarenheter och framtida möjligheter* (2012) och *Young people and social exclusion in Sweden* (2013). Panican är koordinator för ett FAS finansierat forskarnätverk om gymnasial yrkesutbildning och ungas etablering på arbetsmarknaden. Panican medverkar också i ett internationellt forskningsprojekt (2012-2015) finansierat av EU (FP7) om fattigdomsbekämpning, *Combating Poverty in Europe, Re-organising Active Inclusion through Participatory and Integrated Modes of Multilevel Governance (COPE)*.

Pernilla Olsson-Kaplan har en Master i socialt arbete från Columbia University, New York. Hon har även en Master i Öst- och sydöstasienkunskap, med inriktning statsvetenskap, från Lunds Universitet. Inom det programmet reste Olsson-Kaplan till Kina och genomförde en fallstudie kring befolkningspolitik. Hon arbetade under 2012 vid Socialhögskolan i Lund som adjunkt och forskningsassistent. Olsson-Kaplan har tidigare varit verksam i New York och arbetat med utsatta barn och ungdomar i ett av de mest marginaliserade områdena i Brooklyn, New York City. Vidare har hon arbetat för The New York City Departement of Health, med placering på Rikers Island, med att utföra utredningar kring hälso- och sjukvårdsfrågor i stadens häkten. Olsson-Kaplan är idag verksam på Migrationsverket i Malmö.

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att undersöka arbetslösa ungdomars och föräldrars attityder till ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Vi har fokuserat arbetslösa ungdomar (18-24) inskrivna på arbetsförmedlingen i Bromölla. Vi har använt oss av kvalitativa metoder genom att göra semi-strukturerade intervjuer med ungdomar och föräldrar (ej föräldrar till de intervjuade ungdomarna) och en gruppintervju med ungdomar. Utifrån de svar vi har fått i denna studie sammanfattas resultaten enligt följande.

Ungdomarna känner sig frustrerade och deprimerade över att vara arbetslösa. Flera tar arbetslösheten som ett personligt nederlag och undrar om det är dem det är fel på eftersom de förblir arbetslösa trots egna ansträngningar för att träda in på arbetsmarknaden. Ungdomarna uppger att de har stagnerat i sin utveckling, de har inte möjlighet att flytta hemifrån vilket de önskar göra för att kunna leva och planera sin framtid utifrån egna villkor. Det anses att ett jobb leder till att livskvalitén förbättras både känslomässigt och ekonomiskt.

Ungdomarna har en negativ bild av arbetsmarknadsläget, det förklaras att det inte finns tillräckligt med lediga jobb i Bromölla. Bristen på arbetstillfällen utgör en förklaring som respondenterna ofta återgår till i sina svar. Denna förklaring får stöd i den lokala arbetsförmedlingens egen statistik där antalet utannonserade arbetstillfällen gick ner med nästan 30 procent mellan 2011 och 2012. Under vecka fyra i januari 2013 fanns det 13 anmälda jobb i Bromölla varav tre anställningar utan krav på arbetslivserfarenhet och eftergymnasial utbildning.

Ungdomarna omtalar att de söker jobb på ett aktivt sätt och säger sig vara beredda att tacka ja direkt till vilket arbete som helst. De flesta skulle både flytta eller pendla om detta behövs för att hitta ett jobb. Ungdomarna ställer inte krav på att det ska handla om tillsvidareanställningar men de är intresserade av anställning på den reguljära arbetsmarknaden, inte av olika former av praktik. Ungdomarna har inte ambitioner på att leta efter ”drömjobbet” som en första anställning.

Ungdomarna hävdar att det yttersta ansvaret för deras arbetsmarknadsetablering ligger på dem själva. Samtidigt önskas mer stöd från skolan och arbetsförmedlingen. Från skolan mer stöd för att eleverna ska kunna fullborda gymnasiestudierna samt hjälp för att göra ett genomtänkt

yrikesval. Från arbetsförmedlingen önskas mer stöd i form av coachning för att diskutera olika vägval och få ett personligt stöd för att bli framgångsrik i arbetssökandet.

De intervjuade föräldrarna har oftast svarat på samma sett som de arbetslösa ungdomarna i denna studie. Föräldrarna menar att deras barn letar intensivt efter jobb. Barnen har en hög arbetsmotivation och är beredda att omedelbart ta vilket jobb som helst, även arbeten de egentligen inte vill ha. Det påpekas att en arbetsmarknadsetablering kräver att man antingen pendlar eller flyttar eftersom arbetsmarknaden i Bromölla är mycket begränsad. Föräldrarna, precis som ungdomarna, påminner flera gånger under de gjorda intervjuerna att det knappast finns några lediga jobb i Bromölla.

Det yttersta ansvaret för en arbetsmarknadsetablering ligger, enligt föräldrarna, på ungdomarna själva. Därutöver behöver ungdomarna stöd i olika former från arbetsförmedlingen. Grundkraven för en etablering anses vara gymnasiekompetens, arbetslivserfarenhet och ”rätt” attityd, nämligen att vara arbetsmotiverad och inte för krävande gällande anställningsvillkor. Det behöver inte handla om fasta anställningar men det bör vara frågan om jobb på den reguljära arbetsmarknaden.

Föräldrarna menar att en anställning skulle leda till flera positiva aspekter för deras arbetslösa barn i form av en meningsfull tillvaro, ökat självförtroende, bättre livskvalité och möjlighet att flytta hemifrån för att leva på ett självständigt sätt. Utifrån empirin i denna studie kan vi dra slutsatsen att föräldrarnas attityder ligger i linje med de förväntningar man kan ha på vuxna som vill motivera sina barn till att etablera sig på arbetsmarknaden.

Utifrån det empiriska materialet kan följande slutsatser dras. Ungdomarna har en hög motivationsgrad för att etablera sig på arbetsmarknaden. Föräldrarnas attityder ligger i linje med de förväntningar man kan ha på vuxna som vill motivera sina barn till jobb. Empirin tyder på att ungdomsarbetslösheten i Bromölla till stora delar handlar om strukturella problem som brist på arbetstillfällen. Men det finns också ett individuellt ansvar, utöver viljan att arbeta. Ungdomarna reflekterar inte över betydelsen av arbetskraftsefterfrågan då yrkesval kommer på tal och en majoritet saknar en tydlig bild av vad de vill göra på arbetsmarknaden. Den enskilde har ett eget ansvar för att fullfölja sina studier. Ett huvudkrav för arbetsmarknadsetablering är

gymnasiekompetens men nästan hälften av de intervjuade saknar gymnasiekompetens. Enligt ungdomarna själva och den forskning som finns om arbetsmarknadsetablering blir det knappast möjligt att etablera sig utan gymnasiekompetens, även om det skulle finnas ett stort antal nyanmälda jobb i Bromölla.

Forskningsrapporten avslutas med flera förslag utifrån det empiriska materialet för att bättre kunna stödja ungdomarnas etablering i arbetslivet. Ett bland flera förslag är att införa ett kommunalt ungdomsjobbtorg som erbjuder ungdomsjobb med lön upp till 12 månader. Arbetsförmedlingen bör delta i rekryteringen av ungdomar i åldersgruppen 20-24 samt medfinansiera satsningen.

1. Inledning

Sedan början på 1990-talet har ungdomsarbetslösheten i Sverige varit tvåsiffrig. Ungdomsarbetslösheten framstår som en allt större utmaning i det svenska samhället. I många avseenden framstår 1990-talets inledande krisår som en brytpunkt. Utbildningsperioderna har förlängts och det tar allt längre tid innan unga vuxna får mer varaktiga arbetstillfällen. En större grupp än tidigare fastnar i ett långvarigt utanförskap (Olofsson & Panican 2013). Ungdomarna (16-19) och unga vuxna (20-24) har allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, de socio-ekonomiska förhållandena för dessa två grupper visar sig vara dystra.

Etableringsfasen och övergångsperioden från ungdomsåren till vuxenlivet har blivit mer utdragen (Erikson m. fl. 2007, Gillberg 2010). Samtidigt har arbetslösheten utvecklats ogynnsamt för ungdomar (Angelin 2009). Sysselsättningsnedgången under 1990-talets början har varit koncentrerad till framförallt de yngre på arbetsmarknaden. I åldersgruppen 20-24 föll andelen sysselsatta med drygt 20 procentenheter, från ungefär 80 procent år 1990 till strax under 60 procent år 2011. Arbetsmarknaden för gruppen 15-19 år har i princip raderats ut. Enbart 0,8 procent av de sysselsatta år 2011 utgjordes av arbetstagare i åldrarna 15-19 (SCB 2012 AKU). Den svenska ungdomsarbetslösheten är hög även betraktad i ett europeiskt perspektiv (Bäckman 2010) och högst bland de nordiska länderna (Eurostat 2013, Nordisk Sosialstatistisk Komité 2011).

En större andel ungdomar och unga vuxna lever idag under mer knappa ekonomiska omständigheter jämfört med förhållandena för två till tre decennier sedan. Åldersgruppen 18-29 utgör 40 procent av samtliga som uppbär socialbidrag (Socialstyrelsen 2010). SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden visar att andelen fattiga i åldrarna mellan 16 och 24 mer än fördubblades från 1980-talets andra hälft fram till åren 2010-2011, från ca 20 till över 40 procent (SCB 2012 ULF-undersökningarna). Bland unga vuxna i åldersgruppen 20-24 har fattigdomen sedan början på 1990-talet varit störst (Biterman & Franzén 2008). En växande grupp yngre, framförallt unga kvinnor, är dessutom drabbade av psykiska ohälsoproblem (Starrin 2003, Socialstyrelsen 2009, 2012) och ungdomarnas svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden är välkända (Mann & Magnusson 2003, Gullberg & Börjeson 1999).

25 procent av gymnasieeleverna uppfyller inte kraven för ett slutbetyg efter fyra års studier. 36 procent av eleverna når inte målet grundläggande högskolebehörighet efter fyra år (Skolverkets lägesbedömning 2011). Andelen ungdomar utan behörighet till gymnasieskola har ökat och uppgick år 2011 till cirka 13 000 elever eller 12 procent av samtliga grundskoleelever (SOU 2013:13). Detta i ett samhälle som alltmer präglas av höga kvalifikationskrav. Gymnasiekompetensen har blivit ett grundkrav för en etablering på arbetsmarknaden (Wetterberg 2006), ”Gymnasieutbildningen har i dag kommit så nära ett obligatorium som den kan komma” (Olofsson 2010:24). Cirka 20 procent av inskrivna arbetslösa på arbetsförmedlingen i åldrarna 20-29 saknar gymnasiekompetens. Ungdomar med förgymnasial utbildning är underrepresenterade bland förvärvsarbetande och studerande, men överrepresenterade bland de som erfar välfärdsproblem (Olofsson & Panican 2013). Bland ungdomar i åldrarna 20-24 som huvudsakligen försörjde sig på socialbidrag utgjorde de med enbart förgymnasial utbildning cirka 70 procent år 2008. De var också påtagligt överrepresenterade bland de som hade beviljats aktivitetsersättning, tidigare förtidspension (Olofsson & Östh 2011).

Andelen gruppen unga utanför (unga som varken arbetar eller studerar) i åldersgruppen 16-25 har ökat under de senaste åren. År 2008 fanns det 102 000 individer i gruppen unga utanför, en ökning med nästan 20 procent jämfört med året innan (Ungdomsstyrelsen 2011a). Ökningen fortsatte till 126 300 år 2009 vilket motsvarar 10 procent av ungdomsgruppen 16-25 (Ungdomsstyrelsen 2011b); år 2010, som utgör det senaste observationsåret, hörde 19 000 individer i åldern 16-19 till gruppen unga utanför (SOU 2013:13).

Hur kan man förstå sig på och förklara denna dystra bild av arbetsmarknadsetablering och försörjning för unga (16-19) och unga vuxna (20-24)?

Ett huvudspår i forskningen som letar efter förklaringar till ungdomarnas försämrade etablerings- och försörjningsvillkor utgår ifrån ett institutionellt perspektiv och fokuserar övergången från skola till arbetsliv (Olofsson & Panican 2008, 2012, 2013, Olofsson m. fl. 2010, Olofsson & Wadensjö 2007, 2009, Olofsson 2010, Olofsson & Thoursie 2007, Bäckman m. fl. 2011). Matchningen mellan de kunskaper skolutbildningen erbjuder och den kompetens som arbetslivet

efterfrågar anses vara en huvudorsak som avgör ungdomsarbetslöshetens nivå (Breen 2005). Ett huvudspår som försöker sig på att förstå den negativa utvecklingen av ungdomarnas etablerings- och försörjningsproblem fokuserar ett individuellt perspektiv och handlar om undersökningar av attityd- och värderingsstudier för att ta reda på ungdomarnas syn på arbetslöshet och arbete (Angelin 2009, Jakobsson & Berglund 2012, Gillberg 2010, SOU 1994:73, Ungdomsstyrelsen 1998, 2003a, 2003b, 2007, Furlong 2009, Furlong & Cartmel 2007, Westberg 2005). De flesta av dessa studier har inte som huvudfokus just ungdomars egna attityder till arbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Ännu mer sparsmakad är forskningen om föräldrars attityder gällande egna barns arbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Detta kan förmodligen bero på att samhället genomsyras i en allt högre grad av individualisering där den enskilde får både möjlighet att påverka sina egna livsvillkor och ta ansvar för sitt eget liv vilket gör att föräldrarna får mindre betydelse i den enskildes livsprojekt, den enskilde blir alltmer ensam i sin utformning av det egna livet (Ziehe 1993, Lalander & Johansson 2012). I vissa studier studeras dock föräldrarnas kontaktnät som bedöms kunna underlätta barnens inträde på arbetsmarknaden (Nordström Skans & Kramartz 2011, Håkansson 2011).

I denna forskningsrapport uppmärksammas ungdomars och föräldrars attityder till ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. En sådan studie är kanske extra intressant att genomföra i en kommun med hög ungdomsarbetslöshet. Med en ungdomsarbetslöshet på 35,7 procent i februari 2013 (Arbetsförmedlingen 2013 – statistik om arbetsmarknaden) blir Bromölla kommunen med den högsta andel arbetslösa ungdomar i Sverige. Denna studie, initierad och finansierad av Region Skåne i samarbete med Bromölla kommun, kommer även att utgöra ett underlag för myndigheter och verksamheter i Bromölla för att forma ett arbetssätt som kan stödja ungdomars arbetssökande och etablering i arbetslivet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att studera arbetslösa ungdomars och föräldrars attityder till ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Vi avgränsar oss till arbetslösa ungdomar (18-24) inskrivna på arbetsförmedlingen i Bromölla. Följande forskningsfrågor vägleder studien:

- Hur uppfattar arbetslösa ungdomar och föräldrar ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering?

- Vilka faktorer anser arbetslösa ungdomar och föräldrar vara betydelsefulla för arbetsmarknadsetablering?
- Hur reflekterar arbetslösa ungdomar och föräldrar över vad de själva bör göra samt vad olika verksamheter/myndigheter (skola, arbetsförmedling) bör göra gällande arbetsmarknadsetablering?

1.1.1 Vidare förtydligande

Attityd omfattar tre komponenter: kognitiv (kunskap om det man bildar sig en attityd mot), affektiv (uppfattningar, känslor, föreställningar, värderingar som ligger till grund för attitydbildningen) och beteende (kunskap och känslor som föranleder en handlingsstrategi i förhållande till det som attityden riktar sig mot) (Passer & Smith 2011). I denna studie kommer vi att kunna ringa in kognitiva och affektiva komponenter. Genom intervjuer undersöker vi respondenternas tankar och uppfattningar dock inte faktiska handlingsstrategier av arbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Med andra ord, vi undersöker vad våra respondenter uppger för oss i intervjusituationen och inte vad de faktiskt gör.

2. Metod, urval och tillvägagångssätt

Rapporten använder sig av kvalitativa metoder för att studera ungdomars attityder och värderingar. Kvalitativa metoder är särskild anpassade för att skapa förståelse för hur människor tolkar och reflekterar kring det sociala sammanhang de befinner sig i (Bryman 2011, Ahrne & Svensson 2011).

I studien ingår både semistrukturerade intervjuer och gruppintervjuer. I semistrukturerade intervjuer är frågorna specificerade samtidigt som intervjuaren kan fördjupa svaren genom att ställa följdfrågor (May 2001). Gruppintervjuer kan vara behjälpliga då de används som forum för att diskutera områden där det kan finnas många olika åsikter (Wibeck 2010). Tanken är att ett samtal ska växa fram mellan intervjupersonerna där frågor och påståenden riktas mot varandra i gruppen. Dynamiken i gruppen skapar följaktligen en grund för reflektioner och även om i gruppintervjuer oftast berörs färre teman än i enskilda intervjuer, så får varje tema en bredare belysning (Esaiasson m. fl. 2012). En annan fördel med gruppintervjuer är att respondenterna har större kontroll över vad som lyfts fram än de skulle ha haft i en individuell intervju (Bryman

2011). Det faktum att människor interagerar med varandra ger en inblick i målgruppens delade förståelse av vardagsliv, ”deltagarna uttrycker flera förståelser och meningar samt förser forskaren med ett antal olika perspektiv med deras egna ord” (Ahrne & Svensson 2011:72). Detta är speciellt användbart i vår studie eftersom vi strävar efter att förstå attityder hos en specifik målgrupp.

Det finns metodologiska problem med de kvalitativa metoder som vi har valt. Själva intervjun och de frågor som ställs i intervjusituationen kan leda till att respondenten upplever sig vara annorlunda eller bärare av negativa aspekter vilket kan initiera eller befästa en känsla av utanförskap och stigmatisering. Solidaritetsproblemet blir aktuellt då intervjuaren själv är berörd av det som studeras. Detta kan påverka tolkningen av intervjumaterialet och det som förmedlas till läsaren, ”gränsen mellan vad som får förmedlas och vad som kan gömmas i forskarens hjärta eller i skrivbordslådan kan vara svår att dra” (Dalen 2007:19). Forskaren kan lätt känna sig drabbad av respondentens livsöde och den intervjuades eventuella ouppklarade känslor (Dalen 2007). Det kan vara svårt att hitta en balans mellan närhet och distans. Då denna studie rör unga människor som befinner sig i en svår situation som arbetslösa, en situation som diskuteras i intervjusituationen, är det viktigt att tänka på denna balans. I vår studie har flera respondenter kommunicerat att de är upprörda och ledsna över sin situation.

2.1 Tillvägagångssätt och urval

Empiriinsamlingen har gjorts mellan september och december 2012. Intervjulokaler tillhandahölls av arbetsförmedlingen i Bromölla. Då det empiriska underlaget utgörs av semistrukturerade och gruppintervjuer, utarbetades intervjuguider (se Bilaga 1 - 3). Två intervjuguider är riktade till arbetslösa ungdomar (Bilaga 1 för enskilda intervjuer och Bilaga 3 för gruppintervjun) och en till föräldrar till arbetslösa ungdomar (Bilaga 2 för enskilda intervjuer).

Samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats. Alla informanter tillfrågades om att spela in intervjuer och accepterade.

Vi avsåg att göra intervjuer med 8 unga arbetslösa och 8 föräldrar till arbetslösa ungdomar, dock inte nödvändigtvis från samma familj. Vi planerade dessutom för en gruppintervju med unga och

en gruppintervju med föräldrar. Vi hade velat ha mellan 6-9 respondenter i varje gruppintervju. Det är viktigt att gruppen inte är för stor för då finns det risken att alla inte kan delta i diskussioner (May 2001).

Vi har lyckats göra 8 individuella intervjuer med ungdomar, 4 individuella intervjuer med föräldrar (ej föräldrar till de redan intervjuade ungdomarna) och 1 gruppintervju med ungdomar (ej samma ungdomar som i de individuella intervjuerna). Ytterligare en förälder blev intervjuad men vi har räknat bort denna intervju från studien; under intervjuens gång framkom att barnet gick sista året på gymnasiet. Trots information om urvalskriteriet (förälder till arbetslösa ungdomar) har den intervjuade föräldern bestämt sig för att vara med på intervjun med förklaringen att barnet ändå skulle bli arbetslös direkt efter avslutade studier.

Region Skåne, Bromölla kommun, rapportens författare och en representant för den lokala arbetsförmedlingen har från början av projektiden bildat en styrgrupp för att diskutera praktiska problem. Den inledande kontakten med potentiella intervjupersoner initierades av handläggare på den lokala arbetsförmedlingen då rapportförfattarna av sekretessskäl inte fick tillgång till information om vem som var inskriven på arbetsförmedlingen. Vi har informerat den personal som var behjälplig att tillfråga arbetslösa ungdomar att deltagandet i denna studie är frivilligt samt att intervjupersonerna skulle vara anonyma. Utöver detta höll styrgruppen en presskonferens i Bromölla för att uppmärksamma studien medialt i syfte att öka chanserna för att hitta respondenter. Vi har dessutom tryckt affischer som annonserats på olika offentliga platser i Bromölla samt på restauranger och i affärer. Utöver detta har flera tjänstemän från Bromölla kommun informerat om projektet i olika sammanhang.

Detta tillvägagångssätt har emellertid inte visat sig vara tillräckligt framgångsrikt. Drygt en månad efter den påbörjade studien erbjöd sig Bromölla kommun att skänka en biobiljett till varje deltagaren, men inte heller detta var tillräckligt. Därmed valde vi vara med på arbetsförmedlingen i Bromölla en dag i veckan under en period av nio veckor för att värva respondenter på plats. Vi fick dessutom presentera studien då arbetsförmedlingen kallade ungdomar till ett informationsmöte. Vi informerade om studien även vid "Ung i Bromölla Dagen" på Humleskolan i samma kommun, dit arbetslösa ungdomar var kallade för att få

information från olika arbetsgivare om deras verksamheter. Genom dessa åtgärder lyckades vi hitta tillräckligt med ungdomar till de individuella intervjuerna.

Vi har även försökt komma i kontakt med arbetslösa ungdomar som har kontakt med socialtjänsten. Vi har kontaktat socialtjänsten men det visade sig vara svårt att hitta intervjupersoner. Socialtjänsten meddelade oss att klienter var kontinuerligt tillfrågade om att delta i studien samt att brev skickats ut till samtliga klienter med information om studien. Vi blev emellertid inte tillåtna att vara på socialtjänsten varken för att dela ut material om studien eller för att på plats försöka värva respondenter av hänsyn till klienterna och deras rätt till sekretess. Följaktligen är denna grupp inte representerad i studien.

Det visade sig vidare vara svårt att hitta föräldrar som ville medverka i studien. Anställda inom Bromölla kommun tillfrågades om de uppfyllde urvalskriterierna för studien och om de i så fall var villiga att medverka. Genom denna metod hittade vi två intervjupersoner. Efter intervjun tillfrågades dessa två respondenter om de kände någon som skulle vara intresserad av att medverka, och fick med sig informationsmaterial att dela ut. Ytterligare pressmeddelande samt utskick till alla kommunens invånare med information om studien ordnades. Kommunchefen gjorde också en efterlysning via sin facebookside för att försöka värva intervjupersoner. Sammanlagt medverkade fyra föräldrar i studien.

När det gäller gruppintervjun har vi lyckats rekrytera nio arbetslösa ungdomar. En påminnelse skickades ut tre dagar före gruppintervjun via e-post och SMS, dock infann sig endast tre intervjupersoner vid intervjutillfället. Gruppintervjun genomfördes emellertid och det visade sig att de ungdomar som medverkade hade mycket att delge angående sin situation som arbetslösa och arbetssökande ungdomar i Bromölla.

Även om det var en utmaning att hitta intervjupersoner så visade det sig att de som faktiskt valde att medverka hade många reflektioner gällande arbetslöshet och arbetsmarknadsetablering men också kring sociala och psykiska aspekter om att vara arbetslös eller att vara förälder till ungdomar som är arbetslösa. Frustrationen hos många intervjuade var påtaglig, både hos ungdomar och hos föräldrar vilket visade sig under intervjusituationen som upprördhet, nedstämdhet samt ett behov från respondenterna av att prata om sin situation.

2.2 Etiska överväganden

I studien har informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet som utmärker god forskningsetik beaktats (Vetenskapsrådet 2012). Informationskravet innebär att respondenten informeras om syftet med studien, hur studien genomförs, institutionsanknytning och namn på projektledaren för att underlätta kontakten med ansvarig forskare. Samtyckeskravet betyder att deltagandet är frivilligt. Respondenten har även rätt att avbryta sin medverkan utan påverkan eller otillbörlig påtryckning. Information kring dessa krav har redovisats inför varje intervju tillfälle, både skriftligt och muntligt. De intervjuade har också fått information om att de inte behöver svara på samtliga frågor om de inte vill. I enighet med konfidentialitetskravet har vi eftersträvat anonymitet. Vi har informerat respondenterna om att de kommer att vara anonyma i studien. Dessutom, då vi längre ner kommer att redovisa för det empiriska materialet har vi valt att använda ordet "hen" för att inte ens synliggöra om det är en man eller kvinna som nämns i citaten; detta är viktigt då vår studie omfattar få respondenter från en liten kommun. Studien uppfyller nyttjandekravet genom att använda empirin endast i forskningssyfte.

3. Bakgrund - Bromölla

Bromölla kommun, som ligger i nordöstra Skåne med en yta på 165 km², bildades som ett resultat av en kommunreform 1942. Från början var kommunen ett litet jordbrukssamhälle, men utvecklades senare till ett industrisamhälle med flera företag (Bromölla Kommuns Historia 2013). Vi kommer nedan att kort redovisa för några bakgrundsfaktorer av betydelse för denna studie såsom befolkningens utbildningsnivå, elevernas skolresultat och arbetsmarknadsdata; för en statistisk redovisning av socioekonomiska förhållanden se Bilaga 4 Bromölla, kommunfakta¹.

Den 31 mars 2012 hade Bromölla ett invånarantal som uppgick till 12 311. Ålderssammansättningen och medelinkomsten ligger nära riksgenomsnittet. Utbildningsnivån är lägre än läns- och riksgenomsnittet. I Bromölla har 19 procent av befolkningen förgymnasial utbildning jämfört med 14 procent i både länet och riket. 23 procent av befolkningen i Bromölla har eftergymnasial utbildning vilket kan jämföras med 39 procent i länet respektive 37 procent i riket (SCB 2012 - Kommunfakta). Andelen föräldrar med högskoleutbildning till gymnasieelever

¹ Dokumentet som utgör Bilaga 4 är publicerat på kommunens hemsida (2013): <http://www.bromolla.se/sv/Kommun--politik/Kommunfakta/>

i Bromölla ligger markant under riksgenomsnittet ”vilket naturligtvis påverkar studietraditionen och ev. också elevernas motivation till högre utbildning” (Sölvesborg-Bromölla Kommunalförbund 2011:10).

Bromölla visar på skolresultat som i flera avseende ligger i linje med och ibland även bättre än riksgenomsnittet. Andelen elever inskrivna på studieförberedande program under läsåret 2009-2010 var betydligt högre än i jämförbara kommuner. Läsåret 2010-2011 var andelen behöriga elever till gymnasieskola drygt 85,5 procent i Bromölla; motsvarande tal för riket var 88 procent. Det genomsnittliga meritvärdet för årskurs 9 var något lägre för Bromölla eleverna (207.0) än för eleverna i riket (208.8). Andelen nybörjarelever som hoppade av gymnasiestudier under det första läsåret var 2 procent vilket är lägre än riksgenomsnittet på 4 procent (Sölvesborg-Bromölla Kommunalförbund 2011). 75 procent av Bromölla eleverna klarade av gymnasiestudierna på tre år vilket ligger nära riksgenomsnittet på 77,1 procent² (SKL 2012 Öppna jämförelser – Gymnasieskola). Däremot var den genomsnittliga siffran för Bromölla högre än riksgenomsnittet gällande elever med avklarade gymnasiestudier på fyra år. Med avseende på ogiltig frånvaro uppvisade en majoritet av eleverna en hög närvaro, även jämfört med andra gymnasieskolor. Dock hade problemet med skolk ökat något från 4.4 procent läsåret 2007-2008 till 5.4 procent läsåret 2011-2012 (Sölvesborg-Bromölla Kommunalförbund 2011).

Enligt folkhälsoenkäten Barn och Unga i Skåne (Grahm m. fl. 2012) trivdes 88 procent av pojkarna och 83 procent av flickorna i Bromölla bra i skolan. 8,6 procent av pojkarna och 14,3 procent av flickorna i Bromölla som gick i årskurs nio och gymnasiets årskurs 2 skolkade mer än en gång i månaden vilket kan jämföras med siffrorna för Skåne där 13 procent av pojkarna och 12 procent av flickorna hade mer än en gång i månaden ogiltig frånvaro; motsvarande siffror för riket var 25 procent för pojkarna respektive 23 procent för flickorna. I Bromölla upplevde 22 procent av pojkarna och 30 procent av flickorna i alla årskurser att de hade studiesvårigheter. På frågan om hur de ser på sin framtid för sin personliga del ansåg 91 procent av pojkarna och 82

² Statistiken för året dessförinnan ger en annan bild. Andel elever som fullbordade gymnasieutbildningen inom avsatt tid placerade Bromölla på plats 283 av sammanlagt 290 kommuner år 2011; samma placering gällde andel elever som avslutade gymnasieskolan inom tre år med grundläggande högskolebehörighet (SKL Öppna jämförelser – Gymnasieskola 2011).

procent av flickorna i Bromölla att framtiden såg mycket eller ganska ljus ut; 80 procent av samtliga ungdomar i Skåne som deltog i folkhälsoenkäten gav samma svar (ibid.³).

Om Bromölla inte avviker avsevärt från riksgenomsnittet avseende skolresultat så utmärker sig kommunen på ett negativt sätt gällande ungdomsarbetslöshet. Som redan inledningsvis sagts har Bromölla landets högsta ungdomsarbetslöshet och hade under år 2012 också denna placering (Arbetsförmedlingen 2012, 2013).

En satsning i Bromölla som riktar sig direkt till arbetslösa ungdomar är Kompetensare 2.0. Satsningen är till för åldersgruppen 16-29 och är ett resultat av ett samarbete med Olofström, Karlshamn, arbetsförmedlingen och lokala företag. Satsningen delfinansieras av den Europeiska Socialfonden och består av två delar: en praktikintroduktion omfattande sex veckors teori med inslag av praktiska övningar anordnade i samverkan med näringslivet och en praktikperiod på sex veckor som utgår ifrån en matchningsbedömning av den enskildes kapacitet/kunskaper och bransch som kan erbjuda praktikplatser. Ungdomarna behåller samma ersättningsnivå som innan deras deltagande i satsningen. Deltagare som genomgår satsningen på ett framgångsrikt sätt får ett certifikat.

Utifrån arbetsförmedlingens statistiska uppgifter kan man dra slutsatsen att det finns en nedåtgående trend i antal lediga jobb i Bromölla. Under 2011 utannonserades 345 arbetstillfällen i Bromölla exklusive sommarjobb. Motsvarande statistik för 2012 var 260 lediga jobb (Arbetsförmedlingen 2013 – statistik och prognoser). Under vecka fyra i januari 2013 fanns det 13 utannonserade jobb på den lokala arbetsförmedlingens hemsida. De flesta av jobben (6) var inom hälso- och sjukvården, varav två semestervikarier; två av jobben hade krav på sjuksköterskeutbildning. Av samtliga 13 lediga jobb fanns två jobb utan krav på tidigare arbetslivserfarenhet inom försäljning, inköp och marknadsföring samt ett jobb utan erfarenhetskrav inom industriell tillverkning; dessa tre lediga jobb ställde inga krav på eftergymnasial utbildning heller (Arbetsförmedlingen 2013 Bromölla – lediga jobb).

³ I den hänvisade folkhälsoberättelsen lyfts statistik på aggregerad nivå för hela Skåne fram. Vi tackar Mathias Grahn, statistiker på Enheten för Folkhälsa och Social hållbarhet i Region Skåne och en av de huvudansvariga för framtagandet av enkätinnehåll i folkhälsoberättelsen, för att han hjälpte oss med statistiska uppgifter gällande Bromölla.

Men hur tänker arbetslösa ungdomar och föräldrar när det gäller ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering?

4. Attityder om ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering

Empiriredovisningen omfattar två underrubriker: under den första, där vi besvarar studiens första forskningsfråga, presenteras de intervjuades uppfattningar om ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. Under den andra underrubriken, där studiens andra och tredje forskningsfråga följs upp, lyfts respondenternas reflektioner kring betydelsefulla faktorer och ansvar för en arbetsmarknadsetablering fram.

Under varje underrubrik kommer ungdomarnas och föräldrarnas svar att presenteras separat i egna avsnitt för att skilja respondentgrupperna åt. Gruppintervjun med ungdomarna har berikat det empiriska materialet men svaren och de uppkomna diskussionerna skiljer sig inte från de enskilda intervjuerna. Detta gör att vi inte kommer att skilja mellan empirin från de enskilda intervjuerna och empirin från gruppintervjun i redovisningen av respondenternas reflektioner. Varje underrubrik kommer att omfatta flera teman som håller sig nära de frågor som vi har ställt i studiens intervjuguider. Empiriredovisningen kommer att omfatta flera citat för att ge läsaren möjlighet komma nära det empiriska materialet. Men först en kort presentation av respondenterna där vi undviker lämna detaljer med hänsyn till deltagarnas anonymitet.

Samtliga medverkande ungdomar utom en är födda i Sverige. En majoritet av deltagarnas föräldrar är också födda i Sverige. Hälften av ungdomarna är ensamstående och bor hos deras föräldrar, tre är sambo och en ungdom är gift. Hälften av ungdomarna har gymnasiekompetens, en av deltagarna har en högskoleutbildning. Vidare uppgav fem av ungdomarna att deras föräldrar har minst gymnasieutbildning; tre ungdomar visste inte vad deras föräldrar har för utbildningsbakgrund. Tiden som deltagarna har varit arbetslösa varierar från två veckor till två år. De flesta är långtidsarbetslösa (har varit arbetslösa mellan ett och två år). En majoritet får ersättning från ungdomsgarantin medan de andra deltagarna inte får någon ersättning alls.

De intervjuade föräldrarna är födda i Sverige, hälften är gifta medan de andra är ensamstående (skilda). Respondenterna är inte föräldrar till de ungdomar som vi har intervjuat i denna studie.

Samtliga intervjuade föräldrar har gymnasiekompetens. En majoritet av respondenterna är etablerade på arbetsmarknaden, en förälder erhåller sjukpenning vid intervjutillfället. Hälften av de deltagande föräldrarna har barn som bor hemma på grund av arbetslöshet.

4.1 Uppfattningar om ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering

Respondenternas framtidstro – arbetslösa ungdomar

De flesta av de intervjuade ungdomarna anser att deras framtid ser mörk ut gällande arbetsmarknadsetablering. Denna uppfattning görs sig gällande både för de intervjuade ungdomarna själva och för hur de tror att deras jämnåriga uppfattar sin framtid; samma svar kom fram i gruppintervjun också. En intervjuad refererar till sin egen situation som arbetslös på följande sätt:

U10: Som i mitt fall, jag har ju varit arbetslös i ett och ett halvt år och /.../ man sitter ju och söker, man gör det helhjärtat, man spenderar många timmar på att söka. Sen får man inte ett ens ett svar tillbaka! Inte ens ett simpelt nej. Det suger musten ur en.

Någon uppger att det inte är många drömmar som kan bli uppfyllda idag på arbetsmarknaden i Bromölla, i alla fall inte för kommunens ungdomar. Det påpekas att man tvingas till att bli realistisk genom att ta det jobb som finns och inte försöka hitta det jobb man egentligen drömmer om. En av de intervjuade säger att samhället idag "sätter en på plats" och att "det är tufft att komma in" på arbetsmarknaden. Samtliga berättar att de söker arbete på ett aktivt sätt men kommer sällan så långt som till en anställningsintervju. Respondenterna tror att denna situation gäller de flesta unga i Bromölla.

Ungdomarna uppger att de känner sig frustrerade av att det inte finns tillräckligt med lediga jobb i Bromölla:

U3: Det är väldigt många sökanden och väldigt lite jobb att söka.

Flera ungdomar upplever det som nedslående att söka lediga jobb men, i de få fall man ens får ett svar, få ett nej gång efter annat. En respondent säger att:

U3: Jag tycker att just nu ser det inte ljust ut i Bromölla. Just som du måste söka väldigt många jobb i veckan och ändå inte alltid får svar och liksom /.../ och oftast, om du får svar, så är det ett nej. Och då blir det ju att det inte känns bra alltid, men man måste fortsätta söka jobb.

Två av de intervjuade ger en mer positiv syn på framtiden. Båda dessa ungdomar har flera konkreta planer på hur de själva skulle kunna komma vidare i sitt liv genom att få en anställning trots den svåra arbetsmarknadssituationen i Bromölla. En av dessa arbetslösa planerar att studera utomlands; respondenten har redan gjort ett yrkesval och har nu en egen planering för vad som ska göras för att först utbilda sig och därefter etablera sig inom det valda yrket. Vidare, samma respondent tror att det finns en del lediga jobb i Bromölla men att många arbetslösa ungdomar inte tar sig tid till att söka dessa anställningar, ”man måste kämpa lite”, säger den intervjuade. Den andra respondenten som har en positiv syn på framtiden bedömer att situationen är svår i Bromölla, det är ”kämpigt att hitta jobb” men inte helt omöjligt heller. Det beror på ”hur och vad man presterar”. Samma respondent berättar att nästan alla i den egna kompiskretsen har någon form av anställning (dock ingen med en tills vidare anställning) samt att arbetsmarknaden i Bromölla är ”hyfsat bra”:

U1: Det här med att “det vill inte jag jobba som” eller “nej, fan, det vill inte jag göra”. Jag tror att det har att göra med ungdomars attityder här i Bromölla /.../ jag skulle väl inte vilja säga att det är värre här än någon annanstans. Egentligen tror jag att det är någon blandning av tråkiga jobb och trött ungdom.

Respondenternas framtidstro - föräldrar till arbetslösa ungdomar

Några av föräldrarna anser att framtiden för både deras arbetslösa barn men även för andra unga i Bromölla är mycket bekymmersam. De tror att även andra föräldrar med arbetslösa ungdomar har samma negativa bild om framtiden i Bromölla. En förälder berättar att mycket handlar om kontakter för att kunna hitta arbete. Om man inte kommer från Bromölla så har man inte tillräckligt med kontakter heller vilket gör det ännu svårare att hitta jobb på en redan ansträngd lokal arbetsmarknad:

F3: För mina barn ser det dystert ut. De som bor i Bromölla har bott här i generationer. De har kanske någon släkting på Ifö verket som kan fixa in dem. Och då kan jag tänka att, då förstår inte andra föräldrar detta riktigt, utan då undrar de om mitt barn är lat /.../ Nej, vi har inga kontakter. Och oftast är det väl kontakter, tycker jag, att det verkar som folk får jobb. Riktiga jobb.

De andra intervjuade föräldrarna har en mer positiv uppfattning av de egna barnens möjligheter i Bromölla. De tillägger dock att två grundläggande förutsättningar bör vara uppfyllda, närmare bestämt minst gymnasiekompetens och tillräckligt arbetsmotiverad, då är det någorlunda hanterbart att etablera sig på arbetsmarknaden. Samma respondenter tror att många andra

föräldrar till arbetslösa ungdomar inte har speciellt stora förhoppningar om någon arbetsmarknadsetablering i Bromölla. En av föräldrarna säger att:

F4: Jag tror att, i vissa fall, att de (föräldrarna) kan känna en hopplöshet, inte minst om deras barn då har gått länge och sökt jobb /.../ en del ungdomar har hoppat av gymnasieskolan och de har ju det extra tufft i konkurrensen om de få jobb som finns.

Upplevelse av arbetslöshet/arbetsökande – arbetslösa ungdomar

De ungas upplevelser av att vara arbetslösa är ganska likartade. I likhet med frågan om framtidstro är de flesta ledsna över sin situation. De säger sig vara frustrerade över att behöva vara arbetslösa. En respondent uppger att:

U5: Jag tycker det är tråkigt att vara arbetslös. Det är jobbigt. Fan, det är jobbigare än att jobba! Det är betydligt mycket jobbigare än att jobba. Man vet inte vad man ska göra om dagarna.

En av dem som inte är så bekymrad över den egna arbetslösheten säger sig vara aktiv i sitt arbetsökande, går på kurser och har nyligen fått en praktikplats. En annan av de ungdomar som har en mer positiv syn på att vara arbetslös anser ändå att det är tråkigt att vara arbetslös, att det är lätt att bli "försoffad och hängig", att det är lätt att hamna framför datorn och bara "glida runt." Detta kan uttryckas som:

U1: Det var väl skönt första veckan, första dagarna. Att ha ledigt liksom. Men man måste vara aktiv. Måste hitta på saker och hålla dig frisk och liksom hålla dig pigg och alert, för att kunna söka ett jobb. Så jag ser det som en utmaning. Att inte bara sitta hemma. Det är liksom inte det som är grejen.

Samma respondent tycker emellertid att livskvalitén skulle höjas markant genom ett arbete, när man "får leva på en väldigt kort budget så känns varje dag som en kamp."

Ungdomarna anser att deras livskvalité skulle förbättras både ekonomiskt och känslomässigt ifall de lyckas etablera sig på arbetsmarknaden. Dessutom anses ett jobb öka ens självförtroende. En anställning kan ge en fast struktur i vardagen också. En respondent upplever det som problematiskt att vara arbetslös får då tvingas man leva på sin sambos bekostnad som får stå för alla utgifter vilket leder till bråk om pengar:

U6: Ja, det är inte kul att behöva leva på någon. Och hen blir irriterad på det. Och jag har erbjudit mig att flytta hem till mamma, men det vill hen inte samtidigt. Jag vet inte riktigt vad jag ska göra. Hade jag bara haft pengar, så hade allting varit

mycket enklare och jag hade haft mina pengar och hen hade haft sina pengar.

Intervjuaren: Då har man en röst?

U6: Ja, precis!

En annan respondent, i enlighet med många andra intervjuade, säger att ett arbete gör det möjligt att flytta hemifrån, bli självförsörjande och därmed självständig i sin livsföring:

U8: Jag tror att alla som är lika gamla som mig tycker att det är viktigt med ett arbete därför att, ja, de är ju halv vuxna som man säger. De vill ju inte bo hemma, de vill påbörja sitt privata liv med att, ja, kunna få ett eget boende, betala sin bil själva, hyra och sådant.

En majoritet av ungdomarna berättar på olika sätt att de mår dåligt av att vara arbetslösa, att det känns "hopplöst" och att de har börjat undra om det är något fel på dem som inte kan hitta ett jobb:

U3: Oavsett vad man säger så börjar man ju känna att "det är mig det är fel på" eller vad är det som gör att jag inte får ett arbete av de jag söker? Och jag tror att många ungdomar känner så, som söker en massa jobb.

U4: Ja, man blir deprimerad. Depression. Absolut. /---/ Ja, jag mår jättedåligt av att vara arbetslös. Jag har den ständiga klumpen i magen. Det är jättejobbigt att vara arbetslös.

Hur ungdomarna reflekterar kring att vara arbetssökande varierar något, men samtliga känner sig frustrerade över att det finns så få jobb att söka i Bromölla samt att det tar alldeles för lång tid att få ett jobb. En intervjuad anser sig vara otrevligt bemött av många arbetsgivare och uppger att:

U7: Det är inte roligt att söka överallt, för vissa är inte snälla när de svarar /.../
Om jag säger, bara skriv ner mitt nummer eller ta mitt CV, så säger de "nej, det behövs inte, vi har fullt av vikarier!"

Samma ungdom känner vidare att anledningen till att inte lyckas etablera sig på arbetsmarknaden egentligen är att "jag inte är svensk. I Bromölla är de få, vad ska jag säga? För jag är inte svensk".

De flesta anser att arbetsförmedlingen skulle kunna göra mer för att hjälpa ungdomarna att bli ännu mer motiverade samt handleda dem bättre och på ett mer omfattande sätt för att kunna lämna arbetslösheten bakom sig. Dessutom möjliggöra så att de arbetslösa träffar andra ungdomar i samma situation för att inte känna sig så ensam och kanske anklaga sig själv för att "det är mig det är fel på". En intervjuad omtalar att:

U4: Det skulle ju varit skönare, tycker jag, att ha mer stöttning från arbetsförmedlingen. För jag känner att jag fortfarande är väldigt ensam i mitt arbetssökande. Så jag vet inte, kanske någon stödgrupp eller så? För jag tycker att det har varit jättejobbigt att vara arbetslös. Jag tycker att det är ett personligt nederlag. Man tar ju det personligt. För att det är ju så personligt. På så sätt blir det lite gemensamhet också. Så att det inte blir så himla ensamt att vara arbetssökande. Hade jag tyckt vara bra.

De flesta efterlyser mer stöd och uppmuntran och uppger att de mår dåligt av att vara arbetslösa. De upplever också att de inte kan komma vidare i livet, de kan inte bli vuxna och flytta hemifrån utan ett arbete. Samtliga känner sig frustrerade över bristen på antal lediga jobb i Bromölla.

Upplevelse av arbetslöshet/arbetssökande - föräldrar till arbetslösa ungdomar

Föräldrarna bedömer att deras barns livskvalité skulle öka avsevärt ifall de hittar ett jobb. De beskriver att ett arbete gör att ungdomarna kan bli självförsörjande och därmed möjliggöra ett liv på egna villkor. Respondenterna berättar att deras barn mår dåligt av att vara arbetslösa samt uppger att barnen är mycket aktiva i sitt arbetssökande. En förälder förklarar att ett jobb skulle leda till att:

F1: Barnen skulle få både mycket bättre självkänsla och självförtroende. Helt klart. Det är ju en av de grundläggande grejerna, det är att man känner sig behövd. Och nu är det ju ingen som behöver dem. Förutom jag då. Det är ju det man vill, man vill ju vara någon.

F4: Och ju längre (arbetslösheten) det går, man tappar ju självförtroendet. Är det ingen som vill ha mig?

Det påpekas att barnen tar på sig skulden för sin arbetslöshet medan problemen egentligen handlar om arbetsmarknaden och brist på lediga jobb. Enligt föräldrarna verkar det finnas en allmän negativ och anklagande syn på de arbetslösa samtidigt som det inte går att ta ett jobb som inte finns. En förälder berättar att:

U3: Jag kan tycka att det finns väldigt lite förståelse från de som inte varit arbetslösa under senare tid, ofta lite äldre människor som går och retar sig på att folk är arbetslösa. När de gick ut sin skola då kunde man få ett arbete om man ville, idag finns 20-30 om inte 100 sökande till ett arbete. Det blir som att det känns att det är något skamligt att vara arbetslös och ändå är det så många som är det, som kanske också är nere på grund av de på något sätt känns det som att det är individens fel.

Föräldrarna verkar vara insatta i barnens situation. De intervjuade vet var deras barn har arbetat, i de fall barnen redan har haft ett jobb eller praktiserat innan, och var de nu söker arbete. Samtliga uppger att de hjälper och stödjer barnen i deras arbetssökande. På frågan om hur de upplever sina barns arbetslöshet, svarade en förälder så här:

F1: För egen del tycker jag inte att det är så himla jobbigt, det tycker jag inte. Det är ju mest att det är synd om dem. Vi klarar oss ekonomiskt, men det är ju tack vare att jag har ett jobb och jag tjänar hyfsat. Men hade man levt på gränsen och inte haft pengar, då hade det varit jobbigt. Men som det är nu, så, ja, det kan ju vara lite mysigt att ha de hemma. Det är ju alltid någon hemma. Men det ska ju inte vara så. Man ska inte vara xx år gammal (ålder över 30 nämns) och bo hemma hos mor. Det ska man inte.

Om viljan att arbeta – arbetslösa ungdomar

På frågan om man direkt hade tackat ja till en anställning svarar flera ungdomar tveklöst ja. De säger sig vara villiga att ta vilket arbete som helst. Dessa respondenter tror att även andra ungdomar är villiga att direkt påbörja en anställning, oavsett vilket jobb det skulle vara frågan om.

U7: Ja, vilket jobb som helst, jag tar det! Bara det finns. Jag har sökt jättemånga jobb, det finns inte ett enda ställe som jag inte har sökt på.

U3: Ja, i stort sett vilket jobb som helst. Just nu känns det som att man har gått arbetslös så pass länge, då vill man bara ut och jobba. Oavsett vad det är för jobb så blir det ju en merit som man har. Man får kanske söka ett annat jobb under tiden, om man inte vill ha just det arbetet som man får. Så får du ju kanske ta det ändå.

Några av de intervjuade menar emellertid att de väldigt gärna vill arbeta men att de inte är beredda att ta vilket jobb som helst. En del av dessa ungdomar önskar börja arbeta med det de är intresserade av för att kunna göra ett gott jobb. Om man inte brinner för sitt arbete då finns det en risk att det man gör blir bara halvdant gjort, enligt dessa respondenter. Dessutom så bör man inte acceptera en anställning om man inte bedömer sig själv som tillräcklig kvalificerad för arbetet. Dessa ungdomar vill dessutom välja ett jobb inom en bransch som har en framtid på arbetsmarknaden. Men det framkommer även andra anledningar till att dessa respondenter inte visar intresse för vilket jobb som helst. En respondent har exempelvis svårt för arbeten som innebär att man måste träffa och arbeta med många människor. En annan intervjuad skulle inte

vilja återgå till en gammal anställning som ledde till negativa erfarenheter samtidigt som hen nämner att:

U1: Men sen å andra sidan, så är jag mittemellan någonstans och jag söker en massa jobb liksom. Så det är ju ändå en sista utväg. Och då hade jag tagit det. Det är bättre att ha ett jobb som jag hatar än inget jobb alls. Så, jo, jag hade tagit vilket jobb som helst.

De som är mer tveksamma anser även att andra ungdomar inte är villiga att ta vilket jobb som helst eller så kan det variera mellan ungdomarnas planering om de verkligen vill etablera sig på arbetsmarknaden. Å andra sidan anser man att alla ungdomar i princip vill jobba samt att samtliga ungdomar är beredda att ta vilket jobb som helst, för att de måste, för att de behöver pengar. En intervjuad säger att:

U3: Jag tror att det är himla blandat beroende på vilken livssituation man är i. Det finns kanske många som går hemma och som tycker att vissa arbeten vill de inte ta, eftersom de har råd att vänta.

Intervjuaren: För att föräldrar stöttar?

U3: Ja, det kan ju vara ett exempel. Jag tror att många hade valt att arbeta för att få en egen inkomst. För det är inte särskilt kul att bo hemma. Man vill ha ett eget boende.

På frågan om det anses vara nödvändigt att påbörja en anställning så fort som möjligt svarar samtliga att det är nödvändigt dels för den egna ekonomins skull, dels för att kunna gå vidare i livet.

U1: Ja, det är viktigt att arbeta, det är det ju för alla. Utan stabil ekonomi kan man inte leva det livet man vill leva. Om man inte vill leva som en uteliggare i en buske.

U2: Ja, jag hade ju velat ha ett jobb nu så att jag hade en lön, så att jag kan flytta. Jag vill ju flytta hemifrån. Det är ju inget fel att bo hemma, men jag vill flytta hemifrån och känna att jag är vuxen, att jag klarar mig själv.

På frågan om vad som är viktigt med ett jobb svarade nästan alla att det är viktigt att trivas med sitt arbete och med sina kollegor. Dessutom att det i största allmänhet känns bra att gå till ett jobb. Det är viktigt att känna sig behövd samt att få in en rutin i vardagen och kunna leva på sin egen lön. En intervjuad uttrycker det så här:

U4: Kollegor, arbetstider, självklart vill man inte jobba för vilken lön som helst, men jag känner att inkomsten inte är prioritet ett.

På frågan om vilket jobb de helst vill ha gick svaren isär något. Tre ungdomar har specifika mål och drömmar kring det de skulle vilja göra i framtiden, till exempel att arbeta på migrationsverket, grafisk design eller bli journalist. En annan respondent säger att just denna fråga inte är så viktig, det viktigaste just nu är att få börja arbeta oavsett var. De flesta av ungdomarna är inte säkra på vad de ville göra och följaktligen blev deras svar lite mer oklara. Ett gemensamt svar bland dessa ungdomar är att de önskar ett arbete med varierande arbetsuppgifter där man kan utvecklas. En av dessa ungdomar berättar att:

U4: Det skiftar hela tiden. Jag identifierar mig med det jag skulle vilja vara /.../ det är svårt att välja, jag vet inte riktigt. Det är en identitetskris att vara arbetslös också.

Om viljan att arbeta – föräldrar till arbetslösa ungdomar

Föräldrarna uppger att deras barn är villiga att ta ett jobb om de bara blir erbjudna det eller själva hittar en anställning. Respondenterna tror också att de flesta ungdomar är villiga att ta ett jobb men att detta egentligen kan variera beroende på den enskildes motivation att etablera sig på arbetsmarknaden. Föräldrarna anser det vara nödvändigt att deras barn börjar arbeta så fort som möjligt. På frågan om de tycker att deras barn bör ta vilket jobb som helst svarar flera av de intervjuade att deras egna barn borde acceptera vilket jobb som helst. En av dessa föräldrar säger att:

F2: Jag skäms inte för några jobb, jag tycker att alla jobb är viktiga. Och det gör mitt barn med, det vet jag, för det har hen sagt i alla fall /---/ Där har jag ju hört andra föräldrar, när man sitter i fikarummet och annat att ”ja, mitt barn ska inte gå och göra si och så och sådär”. Det har jag hört talas om. Men det håller jag inte med om. För jag tycker att det inget jobb som är fel på egentligen.

En annan förälder berättar att:

F3: Där tycker jag att det finns två svar. Det ena är /.../ ja, naturligtvis (acceptera vilket jobb som helst), så länge att man klarar av det. Men sedan så, inte om det är en väldigt taskig arbetsledare. Så att bara för att du inte har jobb, så ska du förnedras. Det tycker inte jag är rätt.

Samtliga bedömer att det är mycket viktigt med en anställning. Föräldrarna anser att ett arbete för med sig många positiva dimensioner såsom att barnen kan utvecklas genom att flytta hemifrån och bli självständiga, att barnen lär sig ta ansvar, känner sig produktiva och behövda, att de lär sig arbeta i grupp också och inte minst att de får en meningsfull tillvaro. Social kompetens utgör en aspekt som flera föräldrar lyfter fram. En förälder säger:

F2: Jag tror att det är viktigt att man känner att man behövs, för det första. Det är absolut det allra viktigaste, att det är meningsfullt det arbete man gör. Jag tror att det är oerhört viktigt att trivas med sina arbetskamrater. Själva arbetet i sig, det tror jag man kan lära sig, vad det än är. Jag tror att det är jätteviktigt för ungdomar att arbeta. Det tror jag är grunden till mycket välbefinnande. Det tror jag absolut. Jag tror att de flesta tänker att det är, att man ska tjäna pengar och att det är försörjning. Men jag tror att när de väl har kommit ut och jobbar och ser hur det är där ute i arbetet, så tror jag att man ser inte bara pengarna utan värdet i att jobba /.../ den här sociala biten, att komma ut och få vara med andra likar som man säger.

Om att flytta eller pendla – arbetslösa ungdomar

På frågan om de intervjuade ungdomarna är villiga att flytta eller pendla till ett arbete svarar några att de absolut inte vill flytta men att de skulle kunna pendla; några menar att de både kan flytta och pendla, en av dessa påpekar dock att det är för dyrt att pendla; ytterligare några säger att de gärna flyttar men att de är trötta på att pendla för att de hade gjort det under sin studietid samt för att det är alldeles för stressigt att pendla; en intervjuad som har barn vill inte flytta för att inte riskera att bli av med sitt sociala nätverk är samtidigt beredd att pendla medan en annan av ungdomarna varken vill flytta eller pendla.

På frågan om vad som krävs för att pendla svarade de flesta att det måste finnas en bra kollektivtrafik och att det inte ska vara för dyrt. En intervjuad uttrycker sig på följande sätt:

U3: Alltså, jag skulle svara att jag är villig att flytta även om jag egentligen inte skulle vilja. I början var man väldigt låst vid det där, att man inte vill flytta långt iväg. Men som det ser ut nu så känns det som om man måste flytta. Men sen vill man ju inte flytta förrän man har ett säkert arbete. Det är återigen det att man behöver säkerhet för att kunna flytta. Det är ju inte bara ”det finns många jobb där, flytta dit.” Det är ju ganska svårt att få jobb överallt.

Intervjuaren: Är du villig att pendla?

U3: Ja, absolut! Nu när jag har sökt, så har jag tagit allt från Karlshamn och Karlskrona hållet till Hässleholm och det hållet. Finns det bra kollektivtrafik är det ju lätt att pendla.

På frågan om de tror att andra ungdomar i Bromölla vill flytta eller pendla till ett arbete svarar några att de inte riktigt vet hur andra tänker kring denna fråga; ytterligare några tror att ungdomar både vill flytta och pendla. Någon anser att ungdomarna varken vill flytta eller pendla medan några andra antar att ungdomar vill flytta men inte pendla. Ytterligare en omtalar att

ungdomar inte vill pendla för att tågen är opålitliga och en annan menar att ungdomarna tycker att det är tråkigt i Bromölla och att de egentligen vill flytta därifrån så fort så möjligt:

U1: Men flytta, jag känner många som vill flytta. ”Det är så jävla tråkigt här”. Fan, öppna ögonen istället och se vad vi har! Miljön häromkring i Bromölla är så jävla fin. Absolut en av de finaste byarna jag har varit i /.../ Och som Bromölla ungdomar säger liksom, man tänker ju själv ”vad säger jag?” Man ska hata Bromölla, det är vad ungdomar säger.

Intervjuaren: Det är attityden man ska ha?

U1: Ja, på något sätt blir det så, att man inte ska tycka om Bromölla. Förutom jag då.

Om att flytta eller pendla – föräldrar till arbetslösa ungdomar

På samma frågor som ovan svarade flera av föräldrarna att de tycker att deras barn borde flytta för att hitta ett jobb. Samtliga föräldrar säger att deras egna barn ska pendla om detta bedöms vara nödvändigt för att etablera sig på arbetsmarknaden. Flera förmodar vidare att ungdomarna i Bromölla både vill flytta och pendla för att de nog är införstådda med att detta måste göras för att kunna hitta ett arbete. De flesta av respondenterna anser att ungdomarna i Bromölla bör inse att förutsättningen för en arbetsmarknadsetablering är att antingen flytta eller pendla. En förälder säger att:

F1: Ja, nu har vi ju det ganska bra som har tåget. Det är faktiskt ganska bra, det går ju ändå ner till Malmö. Man kan väl nästan säga att det är pendlingsavstånd /.../ annars ska de absolut flytta från kommunen, det ska de.

Intervjuaren: Det finns ingen framtid här?

F1: Nej, jag tror inte det.

Någon anser att ungdomarna i Bromölla har blivit ”hemtama” samt att de bär på föreställningen att Bromölla är världens mittpunkt och därmed behöver man inte jobba någon annanstans än i den egna kommunen. Samma förälder menar att:

F1: Det måste man nog vara införstådd med, att det finns ingenting här. Man får röra på sig. Det får bli större städer.

Samtliga föräldrar bedömer att en bra och effektiv kollektivtrafik utgör grundförutsättningen för att både möjliggöra och uppmuntra ungdomarna till att pendla vilket gör det viktigt att inte dra in på tåg- och bussförbindelser. En förälder förklarar att det finns en viss skillnad på möjligheten att pendla bland ungdomar vilket bedöms vara orättvist. De ungdomar som har körkort och

följaktligen har föräldrar som har kunnat betala för ett körkort har bättre förutsättningar för pendling och därmed lättare att etablera sig på arbetsmarknaden. Samma respondent talar om att:

F3: Många ungdomar har körkort, för att deras föräldrar har en annan bakgrund. Eftersom de kanske har varit två och haft sina jobb sedan länge och varit dubbelarbetande och kanske haft lite högre lön. Så deras barn har oftast körkort när de är 18. Många, inte alla. Men många har det. Och då kan de ju pendla på ett annat sätt.

4.2 Reflektioner kring betydelsefulla faktorer för arbetsmarknadsetablering

Vad behövs för arbetsmarknadsetablering? – arbetslösa ungdomar

På frågan om vad som anses vara nödvändigt för att kunna etablera sig har nästan samtliga av intervjuade svarat att utbildning och arbetslivserfarenhet utgör huvudkraven som möjliggör inträdet i arbetslivet. Angående arbetslivserfarenhet ger en av de intervjuade följande bild:

U3: Du just som ungdom utan (arbetslivs) erfarenhet söker jobb där det står att jobbet ”kräver minst två års erfarenhet och tidigare meriter”. Jag menar, tänk dig själv att du inte har några arbetsmeriter och så läser du i ansökan att du ska lämna in din meritlista, uppge referenspersoner och allt det där.

Dessutom uppger flera av ungdomarna att även om det skulle finnas en efterfrågan på arbetskraft så är det inte enkelt att få en anställning. Utöver detta har det även betydelse vilket jobb man söker. En av de intervjuade förklarar denna situation på följande sätt:

U1: På arbetsmarknaden som jag vill in på så krävs det fortsatta studier. Men på den arbetsmarknaden som redan finns, industriarbete, så behöver jag inte göra något mer än att söka ett jobb. Fast sen vet jag att Ifö inte tar in några och Volvo tar inte in några. De tar bara in från bemanningsföretag, vad jag vet.

Flera ungdomar lyfter fram svårigheten att ens kunna visa ”att man duger” på en arbetsplats, även om man saknar arbetslivserfarenhet. Att just få möjlighet att ”få in en fot” på en arbetsplats betraktas som mycket viktigt. En av de intervjuade säger att:

U8: Det är väl att få chansen att visa vad man kan, det är det som är /.../ för de tror att vi är för unga, att ungdomar inte kan så mycket, men nej! Det är tvärtom. Dagens ungdomar vet mest.

U2: Utbildning har jag ju med mig. Man behöver ju komma ut och få erfarenhet och på något vis få den möjligheten. Även om man inte har så mycket erfarenhet, som företag kräver, att man kan få komma någonstans och visa att jag kan lite, kan jag få lära mig mera? Från skolan har man ju inte allt med sig som man behöver, kanske för att jobba på ett företag, men företagen får väl börja inse också

att man måste göra någonting för att hjälpa ungdomarna att få komma ut. För jag menar, folk ska gå i pension och vilka ska ersätta dem om ingen har fått komma in och ta de jobben. I jättemånga olika företag så finns det ju säkert ungdomar som vill jobba inom olika områden och får de då inte chansen att komma in /.../ samhället kommer ju inte att fungera, om det ska vara på det viset, som jag ser det.

Vad behövs för arbetsmarknadsetablering? – föräldrar till arbetslösa ungdomar

Några av de intervjuade föräldrarna förklarar att det är viktigt att ungdomarna ”får in en fot” på arbetsmarknaden, att det är betydelsefullt att få börja arbeta med en gång efter avslutade studier och då helst på den reguljära arbetsmarknaden. För en bra förankring på arbetsmarknaden krävs arbetslivserfarenhet och då är det viktigt att även ta de jobb man egentligen inte vill ha. En annan förälder talar om att det är viktigt att börja arbeta så fort som möjligt efter en avslutad utbildning eftersom utbildningar är färskvaror och behöver byggas på med yrkeserfarenhet.

Föräldrarna menar att ungdomarnas attityder utgör en viktig komponent, eftersom man strävar efter en arbetsmarknadsetablering är det viktigt att ungdomarna inte är alldeles för krävande när det gäller anställningsvillkor. En förälder berör en annan dimension gällande attityden till arbetsmarknadsetableringen och menar att ”det är nödvändigt att vara tuff, ha skinn på näsan och slåss lite för att det är så tufft på arbetsmarknaden” (F1).

En annan förälder tar upp en annan aspekt i frågan om vad som behövs för en arbetsmarknadsetablering, nämligen att det finns en parallell arbetsmarknad där ungdomar utnyttjas som grattis arbetskraft. Den intervjuade anser att det är nödvändigt att se över praktikplatssystemet i Bromölla och vill:

F3: Att man tar bort praktikplatserna! Antingen att man tar bort dem helt eller har någon sorts norm kring det. Du som arbetsgivare får gärna ha någon här två timmar om dagen för att lära den jobba i kassan. Men inte åtta timmar! /---/ Men då kommer arbetsgivaren fram till att de inte behöver anställa folk. Gratis arbetskraft.

Intervjuaren: Och då finns det inget behov av att anställa någon?

F3: Nej, precis. Och många gånger är det ungdomar som ställer upp på saker som de inte skulle ställa upp på över huvud taget. För man är så rädd att man inte ska följa normerna, så att man inte får ut sina pengar från xxx (en myndighet nämns).

Vem bär ansvaret för arbetsmarknadsetablering? – arbetslösa ungdomar

På frågan om vem som bär ansvaret för den egna arbetsmarknadsetableringen svarade samtliga ungdomar att ansvaret ytterst ligger på dem själva. Samtidigt så finns det en moralisering gentemot andra ungdomar i de svar vi har fått. Respondenterna har uppfattningen att en del andra ungdomar inte riktigt tar sitt ansvar, att de inte är lika ansvarsfulla och intresserade av en arbetsmarknadsetablering som de själva är. Följande citat ger en bra bild av de svar vi fick och den moralisering som genomsyrar dessa svar:

U1: Det är jag. Personen själv. Absolut! Ansvar ligger hos dig själv. Ingen annan som kommer att sopa vägen framför dig. Så är det ju, men, jag tror att det finns en hel del ungdomar som inte tänker så. Som inte riktigt bryr sig. Och det tråkiga är väl de ungdomarna som tycker så, inte bryr sig. De sitter inte heller här och gör en intervju. De tar sig inte för att göra någonting. Det är de som fattades här idag.

Men även om de intervjuade hävdar att ansvaret ytterst ligger på dem själva så efterlyser samtliga respondenter hjälp och stöd i sitt arbetssökande. En av de intervjuade säger att:

U4: Det ligger helt hos en själv tycker jag! Sedan tycker jag absolut att man måste få hjälp och stöttning så man kan pushas i rätt riktning. Som det ser ut nu, så fixar du inte själv nästan. För då måste du få hjälp. Jag tycker att arbetsförmedlingen har varit jättebra på senaste tiden. Jag tycker faktiskt att /.../ det har varit bra det här med Kompetensare som de har satt igång. Och det känns som om, man känner sig ändå ganska ensam i sin arbetslöshet, ändå.

Vem bär ansvaret för arbetsmarknadsetablering? – föräldrar till arbetslösa ungdomar

Föräldrarna i studien är av samma uppfattning som de intervjuade ungdomarna, nämligen att det yttersta ansvaret för arbetsmarknadsetablering ligger på ungdomarna själva. En förälder förtydligar sig genom att tillägga att ansvaret delas mellan ungdomar och deras föräldrar; framförallt har föräldrarna ett särskilt ansvar att påverka i en positiv riktning ungas attityder till jobb, jobbsökande och utbildning.

Föräldrarna hävdar samtidigt att det är viktigt att ungdomarna får stöd av arbetsförmedlingen i deras jobbsökande. En intervjuad säger:

F2: I förra veckan så hade hen träffat någon på arbetsförmedlingen, och då hade hen berättat om de jobb hen hade sökt och så vidare, vilka de var och så. Och då hade de sagt ”ja, det är jättebra att du gör så, jag är stolt över att du gjort så här”, sa de. ”Fortsätter du så här så är det bara en tidsfråga innan du har arbete”, hade de sagt. Och det kändes ju väldigt, vad ska man säga, peppande? Att hen var inne på rätt spår och att det inte bara var vi som kör på hen och säger ”sök nu, sök nu!”

Intervjuaren: En attityd som behövs?

F2: Ja, jag tror det, då har du ju blivit sedd av den personen. ”Jättebra, kom igen nu!” Då har du ju blivit sedd av den personen, och att den då uppmuntrar till att ”kom igen nu bara! Snart så, även om du har sökt många jobb så kommer det snart att bli något.” Ge inte upp liksom. Hen fick, vad ska man säga, en kick av det.

En annan förälder menar att en del av ansvaret för ungdomarnas arbetsmarknadsetablering ligger på lokala myndigheter och politiker:

F4: Det ligger ju helt och hållet på hen själv att kunna söka jobb. Men myndigheter eller politikerna måste det ju ha varit som har skapat det här att de som har företag inte behöver anställa någon. Och då kvittar det ju om hen tar sitt ansvar. Hens ansvar går förlorat.

Framgångsfaktorer/hinder i kontakt med myndigheter/skola – arbetslösa ungdomar

I denna studie har vi även varit intresserade av att förstå oss på hur arbetslösa unga tänker kring sin kontakt med myndigheter och skola samt vilket stöd de tycker att de behöver från dessa verksamheter. När det gäller skolan så har flera ungdomar nämnt betydelsen av att avsluta skolan med gymnasiekompetens för att kunna ha en möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. En av respondenterna menar att utan gymnasiekompetens:

U3: Din trovärdighet som duktig anställd försvinner direkt.

Ungdomarna pekar på att skolan har ett stort ansvar i att stödja eleverna för att de ska kunna fullborda studierna. Som framgångsfaktorer nämns att skolan bör inspirera eleverna till studier, ha lärare som förebilder och motivera dem till att hitta yrkesval utifrån den enskildes önskemål och förutsättningar. En annan framgångsfaktor är att bli motiverad till sommarjobb under gymnasieutbildningen. Ett ganska typiskt citat som avspeglar ungdomarnas reflektioner på detta tema är följande:

U1: Vem vill ha en tråkig jävla lärare som förebild liksom? /---/ Tråkiga, dryga, gråa lärare som bara pekar fingrar, gör så här och gör så. Jag tror att hela grejen med pedagogik måste nog utvecklas på något sätt /---/ hjälpa en hitta något (ett yrke, jobb) som man tycker är kul. Vad vill du göra liksom? Vad tycker du är kul? Hästar, fotboll /.../ försök då att motivera dem att hitta något någonstans att ”det här kan man jobba som.” Så grundskolans ansvar är enormt, tycker jag. Gymnasiet, igen, lika mycket. /.../ Att man ska börja sommarjobba då, i gymnasiet. Och det är många som gör det. Man får en puff från föräldrarna att man ska börja sommarjobba och försöka komma in i det på ett annat sätt. Gymnasiet lika mycket som grundskolan har ett stort ansvar att motivera och inspirera. Sen så, de som inte lyckas få den inspirationen och motiveringen i

skolan de hamnar ju hos arbetsförmedlingen. Och då blir det deras tur att inspirera och motivera.

Arbetsförmedlingen är den verksamhet som har lyfts fram oftast i de svar vi fick. Nästan samtliga uppger att de önskar sig mer stöd från arbetsförmedlingen. Mer stöd i form av coachning (bollplank för att diskutera olika vägval samt inspirerande och motiverande samtal) lyfts fram av ungdomarna som en framgångsfaktor i deras jobbsökande. Några respondenter är missnöjda för att de inte anser sig ha fått det stöd de är i behov av vilket betraktas vara ett hinder i egna ansträngningar för en arbetsmarknadsetablering; dessa ungdomar uttrycker sig på följande sätt:

U7: Med mig? Ingenting! Jag har inte fått någon hjälp faktiskt, arbetsförmedlingen ska ställa upp mer faktiskt.

U2: Sen just arbetsförmedlingen, känner jag /.../ har jag inte fått så mycket hjälp. Jag fick ju reda på att man kunde få en truckutbildning betalad, så det gjorde jag. Men det har inte heller gett mig ökad konkurrens heller.

U1: Jag har ju inte mycket gott att säga om arbetsförmedlingen. Det känns bara tråkigt. Jag vill kunna säga riktigt bra saker om arbetsförmedlingen. Och hade jag fått den hjälp jag behöver, så hade jag ju inte suttit här. Då hade jag ju varit på ett jobb.

Samtidigt gav de flesta av de intervjuade en mer nyanserad bild av arbetsförmedlingen genom att återigen påminna att det inte finns så mycket jobb att erbjuda vilket gör att arbetsförmedlingen verkar ha ett svårt uppdrag. En av de intervjuade säger att:

U5: Det är ju svårt för dem (arbetsförmedlingen) också. Om man säger så här, hade jag gjort det helt själv, så hade det ju säkert tagit mycket längre tid. Det går ju, i viss mån, snabbare med arbetsförmedlingen. Man får lite hjälp på vägen. Så det är nog mest det. Och känslan de bidrar med, tycker jag.

Två ungdomar bedömer att arbetsförmedlingen utgör ett starkt stöd för dem:

U4: Jag tycker ju att det här med Kompetensare och arbetsförmedling har varit bra.

U8: Det som har varit bra med arbetsförmedlingen, det är bra att de får hit cheferna (arbetsgivarrepresentanter) för att presentera jobben och för att lära känna de personerna som söker. Det är mycket lättare att få träffa dem direkt än att skicka CV och att det kanske inte blir läst /.../ Jag har haft ganska så bra handläggare, faktiskt. Jättebra! För jag har bara haft ett arbete förut, så jag vet inte

hur man ska söka eller prata eller hantera saker och ting. För de har hjälpt mig med det, med att lära mig.

Framgångsfaktorer/hinder i kontakt med myndigheter/skola – föräldrar

Samma frågor ställdes till föräldrarna. För att kunna svara på frågor om framgångsfaktorer i kontakt med myndigheter och skola gällande arbetsmarknadsetablering bör det, enligt respondenterna, finnas en arbetsmarknad för ungdomar att utgå ifrån; föräldrarna återgår flera gånger i sina svar till resonemanget om bristen på lediga jobb. En förälder frågar:

F1: Vad finns det att söka? Vad finns det för jobb? Det finns ju typ inga jobb.

Som en viktig framgångsfaktor efterfrågas stöd för de arbetslösa ungdomarna. Samtliga pekar på betydelsen av att ha gymnasiekompetens, utan denna kompetens blir det mycket svårt att hitta ett jobb oavsett stöd från omgivningen och myndigheter. Därutöver, om det finns lediga jobb då är det mer stöd som de unga arbetslösa bör få enligt de intervjuade och då refereras oftast till arbetsförmedlingen. Föräldrarna berättar att de själva utgör ett bra stöd för sina barn men att ytterligare stöd behövs från arbetsförmedlingen för att barnen ska kunna ha en chans att etablera sig på arbetsmarknaden. Man menar att arbetsförmedlingen bör ge ett kvalificerat stöd i meningen och att deras tjänstemän förväntas vara professionella och ha en hög kompetens för att kunna backa upp ungdomarna, en kompetens som föräldrarna inte har. Några av de intervjuade föräldrarna är nöjda med det stöd deras arbetslösa barn har fått från framförallt arbetsförmedlingen medan någon är missnöjd med arbetsförmedlingens insatser.

En förälder återkommer flera gånger under intervjuens gång till ett hinder i ungdomarnas arbetsmarknadsetablering, ett hinder som anses vara skapat av myndigheterna själva. Hindret handlar om ett system med praktikplatser i Bromölla som ska ha blivit alldeles för omfattande och misskött. Dels finns det för många praktikplatser där praktikanten utnyttjas som gratis arbetskraft, dels kontrolleras inte dessa praktikplatser regelbundet och då på ett genomtänkt sätt. Den intervjuade vill att myndigheterna i Bromölla ska:

F3: Ta bort systemet med praktikplatser, så att det finns arbetsplatser som blir lediga. Och ställ krav på arbetsgivaren att, just när det gäller det här, hur man behandlar sina praktikanter. På en praktikplats blev mitt barn illa behandlat men då har hen ingen från arbetsförmedling som går dit och stöttar hen och talar om för hen att ”du ska inte vara där när det är så här”.

5. Diskussion – hur tänker de intervjuade?

5.1 De intervjuade ungdomarna

Ungdomarna har en negativ bild av arbetsmarknadsläget i Bromölla. De flesta anser att det är mycket svårt att kunna få en anställning, framförallt för att det inte finns tillräckligt med lediga jobb i kommunen. Samtliga menar att de söker jobb på ett aktivt sätt, ”helhjärtat”, som en intervjuad uttrycker sig, men att de känner sig frustrerade för att det knappt finns några jobb. Bristen på arbetstillfällen i den egna kommunen utgör en förklaring som respondenterna ofta återkommer till i sina svar. De flesta intervjuade både berömmar och kritiserar den lokala arbetsförmedlingen men nämner samtidigt att arbetsförmedlingen har ett svårt uppdrag genom att försöka stödja arbetslösa ungdomar till att hitta jobb som egentligen knappast finns. Ungdomarnas uppfattningar om bristen på utannonserade jobb i Bromölla får stöd i den lokala arbetsförmedlingens egen statistik. Mellan 2011 och 2012 gick antalet utannonserade arbetstillfällen ner med nästan 30 procent i Bromölla (egna beräkningar utifrån arbetsförmedlingens statistik 2011-2012). Som tidigare nämnts, under vecka fyra i januari 2013 fanns det 13 anmälda jobb på arbetsförmedlingen i Bromölla varav endast tre jobb utan krav på arbetslivserfarenhet och eftergymnasial utbildning (Arbetsförmedlingen 2013 Bromölla - lediga jobb). Dessa resonemang för oss vidare till ungdomarnas egna reflektioner om arbetslöshet.

De flesta av de intervjuade ungdomarna uppger att de mår dåligt och att de är ledsna över sin situation som arbetslösa; detta överensstämmer med andra undersökningars resultat (Angelin 2009, Ungdomsstyrelsen 2003b, Jakobsson & Berglund 2012). Vi upprepar ett citat: ”Ja, man blir deprimerad. Depression. Absolut /---/ jag mår jättedåligt av att vara arbetslös. Jag har den ständiga klumpen i magen. Det är jättejobbigt att vara arbetslös.” (U4) Ungdomarna känner sig frustrerade för att det verkar vara hopplöst att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Flera tar arbetslösheten som ett personligt nederlag och har börjat undra om det är dem själva det är fel på eftersom de förblir arbetslösa trots egna ansträngningar för att träda in på arbetsmarknaden. En redan citerad respondent säger att arbetslösheten är i sig ”jobbigare än att jobba” (U5). Ungdomarna känner att de har stagnerat i sin utveckling, de har inte möjlighet att flytta hemifrån vilket de gärna önskar göra för att kunna leva och planera sin framtid utifrån egna villkor. Det framkommer att ett jobb leder till att livskvalitén förbättras på alla plan, både känslomässigt och ekonomiskt. Ett arbete förväntas leda till bättre ekonomi, pengar gör att man kan bli självständig.

Men lönen utgör inte den enda aspekten som motiverar ungdomarna, det finns även andra dimensioner som inte går att mäta i kronor. Ungdomarna påpekar att ett arbete skulle innebära att man känner sig behövd på en arbetsplats och bekräftad i att man har blivit vuxen, man blir en som många andra vuxna i samhället som gör rätt för sig. Ett arbete skapar dessutom rutiner och genererar meningsfullhet i vardagen samt ger tillfredsställelse genom att man klarar av de olika utmaningar man ställs inför på en arbetsplats. Men hur arbetsmotiverade säger sig de arbetslösa ungdomarna vara?

Enbart någon enstaka säger sig varken vilja flytta eller pendla, de flesta av de intervjuade är beredda att både flytta eller pendla om detta behövs för att hitta ett jobb. En majoritet pekar på att det är viktigt med en bra kollektivtrafik och rimliga biljettpriser för att uppmuntra pendling. Däremot har vi inte frågat hur långt de är beredda att flytta eller pendla. Men ingen av respondenterna har sagt att han/hon har tackat nej till en anställning för att slippa flytta eller pendla.

Ungdomarna är intresserade av ”riktiga jobb”. Med detta menas anställning på den reguljära arbetsmarknaden och inte olika former av praktik. Ingen av ungdomarna ställer krav på att det ska handla om tillsvidareanställningar. En majoritet säger sig vara beredda att tacka ja direkt till vilket arbete som helst. De ungdomar som inte är beredda att acceptera vilket jobb som helst gör detta med motiveringen att de önskar göra ett gott jobb, de vill inte riskera att göra ett dåligt intryck på arbetsgivaren och vill därmed inte ta på sig arbetsuppgifter som de inte är tillräckligt kvalificerade för. Även den intervjuade som har dåliga erfarenheter från en gammal anställning skulle kunna tänka sig återgå till samma arbetsgivare bara för att inte längre vara arbetslös: ”Det är bättre att ha ett jobb som jag hatar än inget jobb alls” (U1). Ingen av respondenterna säger sig vägra arbeta, ingen har under de gjorda intervjuerna lyft fram orimliga förväntningar på en anställning. De intervjuade ungdomarna har inte ambitioner på att leta efter ”drömjobbet” som en första anställning heller.

Utifrån de svar vi har fått är slutsatsen att de arbetslösa ungdomarna som vi har kommit i kontakt med är starkt arbetsmotiverade och är inställda på att etablera sig på arbetsmarknaden. Om man vill skriva en manual om rätta attityder som arbetssökande för arbetslösa ungdomar då utgör stora delar av respondenternas svar i denna studie en bra utgångspunkt. Empirin går emot delar

av ungdomsforskningen. Ziehe (1993) förklarar att det moderna samhället har lett till en kulturell friställning som innebär att individen blir alltmer ensam i sin definition och utformning av det egna jaget. Denna friställning leder till en nedrustning av traditionella orienteringsmönster och förändringar mellan generationer och mellan auktoriteter och den egna arbetsmoralen. Borgerliga asketiska värderingar, såsom att bita ihop och slita för framtiden samt självdisciplin ger vika för nya hedonistiska värderingar som knyts upp till ungdomens subkulturella motkraft till vuxenvärlden. Men i de svar som ungdomarna ger oss i denna studie bekräftas inte denna utveckling. Tvärtom, respondenterna håller sig till asketiska värderingar som avspeglar självdisciplin och en hög medvetenhet om det egna ansvaret. Dessutom, som det framkommer i de intervjuade föräldrarnas svar, handlar det inte om ungdomens motkraft till vuxenvärlden utan snarare om en reproducering av föräldrarnas värderingar som avspeglas i strävan att etablera sig på arbetsmarknaden så fort som möjligt genom att acceptera vilket jobb som helst. De intervjuade ungdomarna hör till ungdomar som Lalander och Johansson (2012) kallar för Arvtagare, en grupp som värdesätter normalitet, lokal socialisation, fast förankring, uppriktighet och viljan att låta sig inspireras av vuxenvärldens värderingar.

Empirin kan kritiseras utifrån synpunkten att vi endast har kommit i kontakt med arbetslösa ungdomar med den ”rätta attityden”. Denna kritik kan stämma. Man kan fundera över om de intervjuade ungdomarna hör till ”de mest skötsamma, aktiva och framgångsrika” i Bromölla. Det ska samtidigt nämnas att flera av de ungdomar som vi har intervjuat har varit arbetslösa i nästan två år, de flesta har varit arbetslösa mellan ett och två år. Detta skulle kunna peka åt att även arbetslösa med den ”rätta attityden” är långtidsarbetslösa och har svårt att träda in på arbetsmarknaden. I så fall, om ”de mest skötsamma, aktiva och framgångsrika” är långtidsarbetslösa då kan den höga ungdomsarbetslösheten i Bromölla knappast förklaras endast genom ungdomarnas attityder.

I detta sammanhang vill vi nämna att bland de svar vi har fått träder en moralisering gentemot andra ungdomar i kommunen fram. Respondenterna har uppfattningen att en del andra ungdomar inte riktigt tar sitt ansvar, att de inte är lika ansvarsfulla och arbetsmotiverade som de intervjuade själva är. Detta är inte förvånande, i studier där respondenten får reflektera kring andra som befinner sig i en liknande situation så finns det en benägenhet att framställa sig själv som bättre

än alla andra. Exempelvis i Ungdomsstyrelsens senaste attitydundersökning (2007) framkommer det att 40-45 procent av deltagarna i studien anser att unga borde anstränga sig mer för att få ett arbete (se också Jakobsson & Berglund 2012).

Ungdomarna förklarar att huvudkraven på en arbetsmarknadsetablering är gymnasiekompetens i kombination med arbetslivserfarenhet; men nästan hälften av de intervjuade saknar gymnasiekompetens. Respondenterna berättar att arbetsgivare oftast kräver referenser från tidigare anställningar och ser gärna att sökanden har arbetslivserfarenhet. Flera av de intervjuade saknar arbetslivserfarenhet vilket utestänger de från möjligheten att konkurrera om en anställning, enligt respondenterna. Det blir en paradoxal situation: man kommer inte på tal för ett arbete utan arbetslivserfarenhet som egentligen kan förvärfvas endast genom en anställning man inte kan få. Ungdomarna säger att de inte ens får en chans att visa att de ”duger”, de anses vara missgynnade av arbetsgivarnas föreställning att ungdomar inte kan så mycket. Ungdomarnas reflektioner överensstämmer med det som forskningsfronten visar på. Generellt kan sägas att ungdomar är i underläge i konkurrensen om jobben i förhållande till medelålders och äldre. Det finns flera olika förklaringar till detta: (i) ungdomar har mindre erfarenhet från arbetslivet och därmed lägre produktivitet jämfört med mer erfaren arbetskraft, (ii) arbetsgivare är ovilliga att ta risker och är därför mer benägna att anställa personer som har erfarenhet av liknande arbetsuppgifter sedan tidigare, (iii) arbetsgivare kan ha svårt att värdera yngres arbetsförmåga, utbildningsmeriter säger en del om en persons kompetens och färdigheter, men långt ifrån allt samt (iv) ju mer den generella utbildningsnivån i samhället höjs ju starkare blir stigmatiseringen av ungdomar som inte lever upp till normen, till exempel om fullbordad gymnasieutbildning (Olofsson & Panican 2012).

Ungdomarna hävdar att det yttersta ansvaret för deras arbetsmarknadsetablering ligger på dem själva. Samtidigt önskas mer stöd från skolan och arbetsförmedlingen. Från skolan önskas mer stöd för att eleverna ska kunna fullborda studierna på gymnasial nivå; skolan anses kunna inspirera till studier, lärare skulle kunna fungera som förebilder och motivera ungdomar till att göra ett yrkesval utifrån elevernas önskemål och förutsättningar. Här vill vi uppmärksamma att de intervjuade inte nämner arbetskraftsefterfrågan som betydelsefull då yrkesvalet ska göras. I forskningen om övergången från skola till arbetsliv pekas på en mismatch på den svenska

arbetsmarknaden. Samtidigt som det finns en hög ungdomsarbetslöshet så hittar exempelvis industriföretagen inte sökande med rätt kompetens för att ungdomar inte har de kvalifikationer som efterfrågas i arbetslivet. Det visar sig att gymnasieelever ofta väljer program utifrån egna önskemål utan kunskaper om eller intresse för efterfrågan på arbetskraft vilket kan försvåra övergången från studier till arbete (Olofsson & Panican 2013). Från arbetsförmedlingen önskas mer hjälp och stöd såsom coachning för att diskutera olika vägval och få ett personligt stöd för att kunna bli framgångsrik i sitt arbetssökande. Satsningen Kompetensare 2.0, som har beskrivits tidigare, bedöms vara lyckad. Det framkommer att en majoritet av ungdomarna inte har en tydlig bild av vad de vill göra på arbetsmarknaden. Respondenterna reflekterar inte över betydelsen av arbetskraftsefterfrågan då yrkesval kommer på tal.

Slutsatsen är att ungdomarna uppfattar arbetslöshet som ett förkastligt socio-ekonomiskt förhållande som de önskar bli av så fort som möjligt. Ungdomarna har en hög beredskap inför en arbetsmarknadsetablering om detta ska bedömas utifrån deras attityder (motivation, handlingsvilja, värderingar) till arbete. Det empiriska materialet pekar inte på passivitet och/eller bekvämlighet hos ungdomarna. Den enda svårigheten enligt flera respondenter som har lett till att de har avfärdats från en möjlig anställning är avsaknaden av arbetslivserfarenhet. Men framförallt det som nämns gång efter annat på nästan alla frågor i de gjorda intervjuerna är bristen på lediga jobb över huvud taget. Empirin tyder att ungdomsarbetslösheten i Bromölla till stora delar handlar om strukturella problem genom brist på arbetstillfällen.

Men det skulle vara en förenkling att dra slutsatsen att det endast handlar om ett strukturellt problem. Det finns ett individuellt ansvar också utöver viljan att arbeta. Återigen, ungdomarna förklarar själva att gymnasiekompetens är mycket viktigt för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Detta stämmer överens med forskningsresultat som visar att det finns mycket begränsade jobbmöjligheter för ungdomar utan gymnasieutbildning (Olofsson & Panican 2008, 2012, Olofsson & Wadensjö 2007, Olofsson 2010, Bergström & Wahlström 2008, Lundahl 2008, Sundbom & Sidebäck 2008); ”gymnasiekompetens har blivit den etablerade grundkompetensen” (prop. 2003/04:140 s 13). Samtidigt saknar nästan hälften av ungdomarna just gymnasiekompetens. Vi har inte undersökt anledningen till att dessa respondenter saknar gymnasiekompetens men detta kan inte uteslutande vara ett resultat av strukturella problem. I

bakgrundsrubriken har vi konstaterat att Bromölla inte avviker avsevärt från riksgenomsnittet avseende skolresultat. Den enskilde har ett eget ansvar för att fullfölja sina studier. Utan gymnasiekompetens blir det knappast möjligt att etablera sig på arbetsmarknaden även om det skulle finnas ett stort antal nyanmälda jobb i Bromölla. Den svenska arbetsmarknaden betecknas av ett kunskapsintensivt arbetsliv präglad av snabba förändringar och höga kvalifikationskrav i spåren av ny teknologi och ökad internationalisering (OECD 2011). Detta gör att inträdet på arbetsmarknaden ställer många gånger krav på eftergymnasiala studier. I 10 av 13 anmälda jobb på arbetsförmedlingen i Bromölla under vecka fyra i januari 2013 krävdes eftergymnasial utbildning (Arbetsförmedlingen 2013 Bromölla – lediga jobb).

5.2 De intervjuade föräldrarna

Föräldrarna, som inte är föräldrar till de intervjuade ungdomarna, har oftast svarat på samma sätt som dem arbetslösa ungdomarna i denna studie. Det är som att alla i studien svarar med en och samma röst på många frågor.

Föräldrarna omtalar att deras arbetslösa barn är aktiva och letar intensivt efter jobb. Det uppges att barnen har en hög arbetsmotivation och är beredda att omedelbart ta vilket jobb som helst, även arbeten de egentligen inte vill ha. Det påpekas att en arbetsmarknadsetablering kräver att man antingen pendlar eller flyttar eftersom arbetsmarknaden i Bromölla är mycket begränsad. Respondenterna tror att många andra föräldrar i Bromölla känner en hopplöshet inför ungdomarnas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det anses vara mycket viktigt att etablera sig på arbetsmarknaden direkt efter avslutade studier eftersom gymnasiestudierna bedöms vara en ”färskvare”. Det är viktigt att ”få in en fot” på arbetsmarknaden, det behöver inte handla om fasta anställningar men det bör vara frågan om jobb på den reguljära arbetsmarknaden. Vidare, föräldrarna menar att en anställning skulle bringa fram flera positiva aspekter för deras arbetslösa barn i form av välbefinnande, en meningsfull tillvaro där man blir behövd på en arbetsplats, ökat självförtroende och bättre livskvalité samt inte minst en möjlighet att flytta hemifrån för att leva mer självständigt.

Enligt föräldrarna har ungdomarna börjat ta på sig skulden för arbetslösheten medan det egentligen inte går att etablera sig på en arbetsmarknad med så få nya arbetstillfällen. Samtidigt

finns det, enligt respondenterna, en allmän negativ och anklagande syn på arbetslösa ungdomar i en kommun som knappt har lediga jobb att erbjuda.

Grundkraven för en etablering anses vara gymnasiekompetens, arbetslivserfarenhet och ”rätt” attityd, nämligen vara arbetsmotiverad och inte för krävande gällande anställningsvillkor. En förälder kritiserar praktiksyste­met i Bromölla som anses vara ett hinder i ungdomarnas strävan att etablera sig på arbetsmarknaden; det bedöms finnas för många praktikplatser där praktikanten utnyttjas som grattis arbetskraft.

Det yttersta ansvaret för en arbetsmarknadsetablering ligger, enligt föräldrarna, på ungdomarna själva. Därutöver behöver ungdomarna stöd i olika former från arbetsförmedlingen, exempelvis få hjälp med att reda ut vilka jobb som är aktuella för sökanden utifrån den enskildes kompetens, vad man bör tänka på då man söker en anställning, backa upp ungdomarna känslomässigt och berömma när de är duktiga i sitt arbetssökande, påminna att de inte är de enda arbetslösa i kommunen samt bemöta och arbeta utifrån kunskapen att det knappast finns något anmält ledigt jobb. På våra frågor om framgångsfaktorer i kontakt med myndigheter gällande arbetsmarknadsetablering hade föräldrarna svårt att svara med argumentet att dessa frågor blir aktuella då det finns en arbetsmarknad med lediga jobb. Som det framkommer och precis som ungdomarna menar, påminner föräldrarna flera gånger under intervjuerna att det knappast finns lediga jobb i Bromölla. Vi återger ett citat: ”Vad finns det att söka? Vad finns det för jobb? Det finns ju typ inga jobb.” (F1). Som vi har redovisat i underrubriken om det använda tillvägagångssättet och urvalet i denna studie, har vi utelämnat empirin från en redan gjord intervju eftersom det kom fram att förälderns barn gick fortfarande i gymnasieskola. Trots information om urvalskriteriet har föräldern ställt upp på intervjun med förklaringen att barnet ändå skulle bli arbetslös direkt efter avslutade studier.

I studier om ungdomsarbetslöshet berörs ibland även risken för ett så kallat curlingbeteende bland vuxengenerationen (se exempelvis Jakobsson & Berglund 2012). Det kan handla om tjänstemän från olika verksamheter eller föräldrar som anstränger sig så pass mycket för att trygga den arbetslöses vardag att den enskilde fräntas det egna ansvaret. En konsekvens kan vara att den arbetslöse tappar motivationen att söka arbete. I vår studie skulle detta innebära att föräldrarna exempelvis råder de arbetslösa barnen att vänta på ”drömjobbet” samtidigt som

ungdomarna erbjuds en tillvaro fylld av trygghet och materiella tillgångar som gör att de inte känner sig motiverade till att söka jobb. Föräldrarna i denna studie slår däremot hål på eventuella föreställningar om curlingföräldrar. Vi drar slutsatsen att de intervjuade föräldrarnas attityder motsäger ett sådant förhållningssätt. Dessutom, de flesta av de intervjuade föräldrarna uppger att de inte ekonomiskt stödjer de egna arbetslösa barnen; en förälder med hemmaboende barn kräver att det arbetslösa barnet ska betala för sitt uppehälle från ungdomsgarantin.

6. Förslag

Vi har redan sagt att denna studie, initierad och finansierad av Region Skåne i samarbete med Bromölla kommun, kommer att utgöra ett underlag för myndigheter och verksamheter i Bromölla. Genom att ta reda på arbetslösa ungdomars och föräldrars attityder finns det en ambition på lokal nivå i Bromölla att forma ett arbetssätt som bättre kan stödja ungdomarnas arbetssökande och etablering i arbetslivet.

De kommande förslagen utgår ifrån de intervjuer som vi har genomfört inom ramen för denna studie. Det kan vara så att delar av dessa förslag redan är förverkligade i Bromölla:

- Inför ett ungdomsjobbtorg där kommunen erbjuder ungdomsjobb upp till 12 månader. Anställningen kan regleras genom det så kallade beredskapsavtalet⁴. Arbetslösa ungdomar erhåller lön och utför arbetsuppgifter inom en kommunal verksamhet. Rekryteringen sker i samverkan med arbetsförmedlingen som bör medfinansiera satsningen. Den enskilde har en handledare på arbetsplatsen. Uppföljning varannan månad. Rekryteringen bör vara bland arbetslösa ungdomar i åldersgruppen 20-24. Syftet med dessa ungdomsjobb borde vara att stödja den enskilde till att skaffa sig arbetslivserfarenhet genom att arbeta på heltid med lön. Denna satsning bör stärka ungdomarnas möjligheter till att få ett reguljärt arbete. Dessa ungdomsjobb uppfyller ett grundkrav för etablering som de intervjuade ungdomarna själva efterfrågar, nämligen arbetslivserfarenhet. Denna insats följer respondenternas önskemål om att ”få in en fot” på arbetsmarknaden. Genom anställning med lön befinner sig de arbetslösa ungdomarna

⁴ Överenskommelser om Bestämmelser för arbetstagare i arbetsmarknadspolitiska insatser – BEA. Utöver detta finns nya överenskommelser mellan SKL och Kommunalarbetsförbundet om introduktionsanställningar med utbildningsinnehåll (25 procent av arbetstiden) för ungdomar.

så nära det kan komma ett ”riktigt jobb” genom en arbetsmarknadspolitisk insats. Denna anställningsform tillämpas bland annat i Stockholm och i Malmö (se Olofsson 2013).

- Arbetsförmedlingen bör stödja ungdomarna till att ha tydliga yrkesplaner och kännedom om den faktiska efterfrågan på arbetskraft på både lokal och regional nivå.
- Tillämpa ett konstruktivt arbetssätt inom kommunala verksamheter och på arbetsförmedlingen anpassat till faktiska förhållanden på arbetsmarknaden och vad som är möjligt att åstadkomma gällande arbetsmarknadsetablering. Utrusta de arbetslösa ungdomarna med jobsökarkompetens och utbildningar som på ett konkret sätt stärker den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.
- Optimera och effektivisera matchningen. Kommunen i samverkan med den lokala arbetsförmedlingen bör inventera behovet av arbetskraftsförsörjning i Bromölla på både kort och lång sikt. Därefter erbjuda utbildning/praktik/insatser som tillgodoser arbetskraftsförsörjningen till de yrken där det råder brist på arbetskraft.
- Skolan har ett ansvar att hitta balansen mellan attraktiva utbildningar och arbetsmarknadens kompetensbehov. Gymnasieskolan bör skapa utbildningsplatser på områden som är starkt efterfrågade på den lokala och den regionala arbetsmarknaden.
- Skolans studie- och yrkesvägledare har ett särskilt ansvar för att ge eleverna en uppdaterad och korrekt bild av behovet av arbetskraftsförsörjning på både lokal och regional nivå. Studie- och yrkesvägledare bör stödja eleverna till val som underlättar övergången från skola till arbetsliv genom att upplysa om vikten att göra yrkesval även med hänsyn till arbetskraftsefterfrågan.
- Optimera samverkan med arbetslivet. På vilket sätt tar arbetslivets parter ansvar för ungas utbildning och sysselsättning i Bromölla? (utöver eventuella praktikplatser)
- Den gymnasiala kompetensen är framförallt den enskildes ansvar. Men det finns en stor risk att ungdomar utan gymnasiekompetens sorteras ut från arbetsmarknaden och hamnar i utanförskap. Sverige, som enda nordiska land, har en borte parentes för att påbörja gymnasiestudier vid 20 års ålder. Nästan hälften av de intervjuade ungdomarna saknar gymnasiekompetens. Den enskilde kan komplettera sina studier på komvux, folkhögskolor eller yrkesvux. Vi förslår att kommunen i samverkan med arbetsförmedlingen särskilt uppmärksammar arbetslösa ungdomar utan

gymnasiekompetens. Dessa ungdomar bör erbjudas en konkret planering och stöd för att de ska kunna tillgodogöra sig gymnasiala studier; endast då ungdomarna har gymnasiekompetens bör arbetssökandet inledas. Med gymnasiekompetens bör jobbchanserna öka avsevärt.

- Ett rimligt mål är att samtliga över 20 år ska ha gymnasiekompetens.
- Skapa stödgrupper för arbetslösa ungdomar. Stödgruppen bör omfatta 8-10 arbetslösa ungdomar med ungefär samma kompetens och erfarenheter av arbetslöshet. Stödgruppen utgör en arena där arbetslösa kan träffa varandra för att resonera kring situationen av att vara arbetslös. Syftet är att inte känna sig ensam i sin arbetslöshet. Ett annat syfte är att inspirera och motivera varandra genom att både lämna och ta emot råd från varandra utifrån egna erfarenheter som arbetssökande. Stödgruppen bör mötas en halvdag varannan vecka. Enligt ett roterande schema bör varje deltagare ha ansvar för att förbereda ett möte. I varje möte följs upp ett tydligt tema av relevans för vad som bör göras för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden utifrån ungdomarnas egna perspektiv. Resultatet från varje möte bör diskuteras med representanter för kommunen och arbetsförmedlingen. Till dessa möten kan bjudas in ungdomar som nyligen har etablerat sig på arbetsmarknaden för att ta del av goda exempel och konkreta tips/råd om hur dessa ungdomar har gjort för att hitta jobb.

Referenser

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Angelin, A. (2009) *Den dubbla vanmaktens logik – en studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund: Socialhögskolan.
- Arbetsförmedlingen (2012) Statistik om arbetsmarknaden – månadsstatistik.
- Arbetsförmedlingen (2013) Statistik om arbetsmarknaden – månadsstatistik.
- Arbetsförmedlingen (2013) Bromölla – lediga jobb.
- Arbetsförmedlingen (2013) Statistik och prognoser.
- Bergström, Y. & Wahlström, N. (2008) ”Tema: En reformerad gymnasieskola – med vilka ambitioner?” i *Utbildning & Demokrati*, Vol 17, Nr 1, s 5-16.
- Biterman, D., & Franzén, E. (2008) ”Vem är fattig i Sverige idag?” i H. Swärd & M.-A. Egerö (red) *Villkorandets politik. Fattigdomens premisser och samhällets åtgärder - då och nu*. Malmö: Égalité.
- Breen, R. (2005) “Explaining Cross-national Variation in Youth Unemployment - Market and Institutional Factors” i *European Sociological Review*, Vol 21, Nr 2, s 125-134.
- Bromölla Kommuns Historia (2013) På internet (2013): <http://www.bromolla.se/sv/Kommunpolitik/Kommunfakta/Bromollas-historia/>
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bäckman, O (2010) ”Anknytning till arbetsmarknaden och ungas etablering” i *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Bäckman, O., Jakobsen, V., Lorentzen, T., Österbacka, E. & Dahl, E. (2011) *Dropping out in Scandinavia – Social Exclusion and Labour Market Attachment among Upper Secondary School Dropouts in Denmark, Finland, Norway and Sweden*. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
- Dalen, M. (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Erikson, R., Nordström Skans, O., Sjögren, A. & Åslund, O. (2007) *Ungdomars och invandrades inträde på arbetsmarknaden 1985-2003*. Rapport 2007:18. Uppsala: IFAU.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Eurostat (2013) Unemployment statistics - Youth unemployment trends.
- Furlong, A. (red) (2009) *Handbook of youth and young adulthood – new perspectives and*

- agendas*. New York: Routledge.
- Furlong, A. & Cartmel, F. (2007) *Young people and social changes: new perspectives*. Buckingham: Open University Press.
- Gillberg, G. (2010) *Individualiseringens villkor - unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Grahn, M., Modén, B., Fridh, M., Lindström, M. & Rosvall, M. (2012) *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne 2012 – en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa*. Malmö: Region Skåne.
- Gullberg, A. & Börjeson, M. (1999) *I vuxenlivets väntrum. Arbetslöshetens konsekvenser för ungdomars livsvillkor*. Umeå: Boréa.
- Håkansson, P. (2011) *Ungdomsarbetslösheten - om övergångsregimer, institutionell förändring och socialt kapital*. Lund: Lunds universitet.
- Jakobsson, M. & Berglund, L. (2012) *Arbetslösa ungdomar i Piteå kommun 2012 - Omfattning, orsaker och ungdomarnas utbildning, yrkeserfarenhet och framtidsplaner*. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Lalander, P. & Johansson, T. (2012) *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundahl, L. (2008) ”Skilda framtidsvägar” i *Utbildning & Demokrati*, Vol 17, Nr 1, s 29-51.
- Mann, J. & Magnusson, K. (2003) *Bostad? Var god dröj. Ungas etablering på bostadsmarknaden -Generationsstudien del 3 TCO*.
- May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordisk Sosialstatistisk Komité (2011) *Ungdomsarbetsledighet i Norden – en studie av rättigheter og tiltak for unge arbeidssøkere*. Köpenhamn: Nordisk Socialstatistisk Komité.
- Nordström Skans, O. & Kramarz, F. (2011) *Sociala kontakter och ungdomars inträde på arbetsmarknaden, Rapport 2011:21*. Uppsala: IFAU.
- OECD (2011) *Education at a Glance 2011 – OECD indicators*.
- Olofsson, J. (2010) *Krisen i skolan – utbildning i politiken och i praktiken*. Umeå: Borea.
- Olofsson, J. (2013 - kommande) *PM om kommunerna, arbetsmarknadspolitiken och ungdomsanställningarna*. Stockholm.

- Olofsson, J. & Panican, A. (2008) "Ungdomars etableringsförhållanden i de nordiska länderna" i J. Olofsson & A. Panican (red) *Ungdomars väg från skolan till arbetsliv*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Olofsson, J. & Panican, A. (2012) *Lärlingsutbildningen – aktuella erfarenheter och framtida möjligheter. Rapport Nr 2 maj 2012*. Stockholm: Ratio.
- Olofsson, J. & Panican, A. (2013) "Unga och utanförskap i Sverige" i T. Olsen & J. Tägtström (red) *For det som vokser - Unge, psykisk uhelse og tidlig uførepensjonering i Norden*. Stockholm: Nordens Välfärdscenter.
- Olofsson, J., Panican, A., Pettersson, L. & Righard, E. (2010) *Ungdomars övergång från skola till arbetsliv - aktuella utmaningar och lokala erfarenheter*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Olofsson, J. & Thoursie, A. (2007) "Ungas framtidsvägar" i J. Olofsson & A. Thoursie (red) *Ungas framtidsvägar – möjligheter och utmaningar*. Stockholm: Agora.
- Olofsson, J. & Wadensjö, E. (2007) *Ungdomar, utbildning och arbetsmarknad i Norden*. Stockholm: FAS.
- Olofsson, J. & Wadensjö, E. (2009) *Arbetsmarknadspolitik – förändrade förutsättningar och nya aktörer*. Stockholm: SNS.
- Olofsson, J. & Östh, J. (2011) *Förtidspensionering av unga. En fråga om utsortering efter utbildningsnivå och socioekonomisk bakgrund? Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04)*. Stockholm: Parlamentariska socialförsäkringsutredningen.
- Passer, M. W. & Smith, R. E. (2011) *Psychology - the science of mind and behavior*. New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Prop. 2003/04:140 *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan*.
- SCB (2012) Arbetskraftsundersökningarna.
- SCB (2012) ULF-undersökningarna.
- SCB (2012) Kommunfakta.
- SKL, Sveriges Kommuner och Landsting (2011) *Öppna jämförelser – Gymnasieskola 2011*.
- SKL, Sveriges Kommuner och Landsting (2012) *Öppna jämförelser – Gymnasieskola 2012*.
- Skolverket (2011) *Skolverkets lägesbedömning 2011 Del 1, Beskrivande data -*

- förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning*. Rapport 363.
Stockholm: Fritze.
- Socialstyrelsen (2009) *Folkhälsorapport 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010) *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2010 - Utbetalda belopp samt antal biståndsmottagare och antal biståndshushåll*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012) *Beskrivning av vårdutnyttjande för psykiatriska patienter. En rapport baserad på Patientregistret och dödsorsaksregistret vid Socialstyrelsen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1994:73 *Ungdomars välfärd och värderingar - rapport till Barn och ungdomsdelegationen och Generationsutredningen*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2013:13 *Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligt ansvar för stat och kommun*. Stockholm: Fritzes.
- Sundbom, L. & Sidebäck, G. (2008) *Utbildningssamhällets underklass?* Västerås: Mälardalens högskola.
- Starrin, B. (2003) ”Psykisk ohälsa bland unga” i *De kallar oss unga – Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Sölvesborg-Bromölla Kommunalförbund (2011) *Kvalitetsredovisningen 2010-2011*. På internet (2013): <http://www.gfbs.se/1403>
- Ungdomsstyrelsen (1998) *Ny tid nya tankar? Ungdomars värderingar och framtidstro*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2003a) *De kallar oss unga - Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsens (2003b) *Ungas syn på arbete - En fördjupning av Ungdomsstyrelsens Attityd-och värderingsstudie*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2007) *Unga med attityd – Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2007:11*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2011a) *Unga som varken arbetar eller studerar – hur många är de och vad gör de?* 2011:1 Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2011b) *2011 års uppföljning av unga som varken arbetar eller studerar – i spåren av den ekonomiska krisen* 2011:4 Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

- Vetenskapsrådet (2012) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. På internet (2013): <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Westberg, A. (2005) *Becoming an adult – living conditions and attitudes among Swedish youth*. Umeå: Sociologiska Institutionen.
- Wetterberg, G. (2006) *Ny kurs för gymnasiet och högskolan*. Stockholm: SACO.
- Wibeck, V. (2010) *Fokusgrupper - om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ziehe, T. (1993) *Kulturanalyser - ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: B. Östlings bokförlag Symposion.
- Överenskommelser om Bestämmelser för arbetstagare i arbetsmarknadspolitiska insatser - BEA. På internet (2013): http://brs.skl.se/cirkular/cirkdoc.jsp?searchpage=brsbibl_cirk.htm&op1=&type=&db=CIRK&from=1&toc_length=20&currdoc=1&search1_cnr=12:26

Bilaga 1 – Intervjuguide, frågor till arbetslösa ungdomar

Om det är någon fråga Du inte vill svara på, säg pass så går jag vidare till nästa fråga.

BAKGRUNDSINFORMATION

Familjesituation

- Vilket år är Du född?
- Är Du född i Sverige?
- Är Dina föräldrar födda i Sverige?
- Är Du ensamstående eller sambo?
- Har Du några barn?

Boendesituation

- Har Du eget boende eller bor Du med Dina föräldrar/släkt/vänner?

Utbildning och arbete

- Vilken är Din högsta avslutade utbildning?
- Har Du påbörjat en utbildning som Du ej avslutat?
- Vad har Dina föräldrar för högsta avslutad utbildning?
- Hur länge har Du varit arbetslös?
- Vilka yrken har/hade Dina föräldrar? Är någon av Dina föräldrar arbetslös?

Inkomst

- Var kommer Din huvudsakliga inkomst ifrån (arbetslöshetsersättning, socialbidrag, föräldrar, annat)?

ATTITYDER KRING ARBETSLÖSHET & ARBETSSÖKANDE

1. Hur ser Du på Din framtid? Hur tror Du att Dina jämnåriga i Bromölla ser på sin framtid?
2. Om Du kunde få ett jobb nu hade du velat arbeta då? Är Du bered att ta vilket jobb som helst för att få börja arbeta?
3. Tror Du att ungdomar i Bromölla är villiga att ta ett jobb? Tror Du att ungdomarna är villiga att ta vilka jobb som helst för att få börja arbeta?
4. Tycker Du att det är nödvändigt för Dig att arbeta just nu? Vad anser Du vara viktigt med ett jobb? Vad är det viktigaste för dig på Ditt framtida arbete? Vilken typ av arbete skulle Du helst vilja ha?
5. Tror Du att din livskvalité skulle förändras om Du hade ett arbete? I så fall, på vilket sätt?

6. Hur upplever Du att vara arbetslös? Vad tycker Du är det största hindret för Dig med att komma ut på arbetsmarknaden? Hur ser Du på betydelsen av att ha gymnasiekompetens då Du söker ett arbete?
7. Hur upplever Du att vara arbetssökande? På vilket sätt är Du arbetssökande?
8. Tror Du att dina jämnåriga tycker att det är viktigt att ha ett arbete? Hur tror Du att de tänker kring jobb?
9. Har Du någon kompis som har hittat arbete? Hur tror Du att han/hon hittade det arbetet? Skulle Du vilja ha ett sådant jobb?

EGET & MYNDIGHETERS/SKOLANS ANSVAR FÖR ETABLERING

10. Är Du villig att flytta från Bromölla för att arbeta? Är Du villig att pendla till ett jobb och i så fall vad krävs det för detta?
11. Tror Du att ungdomar i Bromölla är villiga att flytta för att arbeta? Tror Du att ungdomarna är villiga att pendla till ett jobb?
12. Vad anser Du vara nödvändigt för Dig för att etablera Dig på arbetsmarknaden? Vad anser Du är nödvändigt för att ungdomarna i Bromölla ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden?
13. Vem tycker Du bär det största ansvaret för att Du ska kunna etablera Dig på arbetsmarknaden: Du själv, myndigheter (AF, kommunala verksamheter), skolan, Dina föräldrar?
14. Kan Du berätta om framgångsfaktorer och hinder i kontakten med myndigheter och skolan gällande Din arbetsmarknadsetablering? Vilket slags stöd skulle Du behöva från myndigheter och skola när det gäller etablering på arbetsmarknaden?

Finns det något annat som Du vill berätta som Du tycker är viktigt?

Bilaga 2 – Intervjuguide, frågor till föräldrar till arbetslösa ungdomar

Om det är någon fråga Du inte vill svara på, säg pass så går jag vidare till nästa fråga.

BAKGRUNDSINFORMATION

Familjesituation och boende

- Vilket år är Du född?
- Är Du född i Sverige?
- Är Du ensamstående eller gift/sambo?
- Hur många barn har Du? Hur gamla är dem?
- Har Du barn som bor hemma som är arbetssökande? När är dem födda?
- Erbjuder Du dem ekonomiskt stöd under tiden som arbetssökande?

Utbildning och arbete

- Vilken är Din högsta avslutade utbildning?
- Vad är Ditt yrke? Är Du arbetslös/arbetssökande?

Inkomst

- Var kommer Din huvudsakliga inkomst ifrån (lön, arbetslöshetsersättning, socialbidrag, annat)?

ATTITYDER KRING ARBETSLÖSHET & ARBETSSÖKANDE

1. Hur ser Du på Ditt/Dina barns framtid? Hur tror Du att andra föräldrar i Bromölla ser på sina barns framtid?
2. Om Ditt barn kunde få ett jobb nu tror Du att han/hon hade velat arbeta då? Tycker Du att han/hon borde ta vilket jobb som helst för att få börja arbeta?
3. Tror Du att ungdomar i Bromölla är villiga att ta ett jobb? Tror Du att ungdomarna är villiga att ta vilka jobb som helst för att få börja arbeta?
4. Tycker Du att det är nödvändigt för Ditt barn att arbeta just nu? Vad anser Du vara viktigt med ett jobb? Vilken typ av arbete tror Du att Ditt barn helst skulle vilja ha?
5. Tror Du att Ditt barns livskvalité skulle förändras om han/hon har ett arbete? I så fall, på vilket sätt?
6. Vad tycker Du är det största hindret för Ditt barn med att komma ut på arbetsmarknaden? Hur upplever Du ditt barns arbetslöshet? Hur ser Du på betydelsen av att Ditt barn har gymnasiekompetens då han/hon söker ett arbete?

7. Hur tror Du att Ditt barn upplever att vara arbetssökande? På vilket sätt är han/hon arbetssökande?
8. Tycker Du att det är viktigt för ungdomar att ha ett arbete? Hur tror Du att ungdomarna tänker kring jobb?
9. Har Ditt barn vänner som har hittat arbete? Hur tror Du att de hittade det arbetet? Tror Du att Ditt barn skulle vilja ha ett sådant jobb?

EGET & MYNDIGHETERS/SKOLANS ANSVAR FÖR ETABLERING

10. Tycker Du att Ditt barn borde flytta från Bromölla för att arbeta? Tycker Du att Ditt barn borde pendla till ett arbete, och i så fall, vad krävs det för detta?
11. Tror Du att ungdomar i Bromölla är villiga att flytta för att arbeta? Tror Du att ungdomarna är villiga att pendla till ett jobb?
12. Vad anser Du vara nödvändigt för Ditt barn att etablera sig på arbetsmarknaden? Vad anser Du är nödvändigt för att ungdomarna i Bromölla ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden?
13. Vem tycker Du bär det största ansvaret för att Ditt barn ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden: Barnet själv, myndigheter (AF, kommunala verksamheter), skolan eller Du som förälder/Ni som föräldrar?
14. Kan Du berätta om framgångsfaktorer och hinder angående kontakten med myndigheter och skolan gällande Ditt barns arbetsmarknadsetablering? Vilket slags stöd skulle Ditt barn behöva från myndigheter och skola när det gäller etablering på arbetsmarknaden?

Finns det något annat som Du vill berätta som Du tycker är viktigt?

Bilaga 3 – Intervjuguide, gruppintervjuer med arbetslösa ungdomar

1. PRESENTATION AV DELTAGARE OCH SAMTALSLEDARE

2. **INLEDNING SAMT REGLER FÖR GRUPPEN:** Vi ska prata om attityder kring att vara arbetslös och arbetssökande. Frågorna som kommer att ställas har inga självklara svar. Jag är intresserad av hur ni själva tänker kring de frågor som ställs.

3. FRÅGOR

Attityder kring arbetslöshet och arbetssökande

Syfte: ta reda på hur ungdomar förhåller sig till arbetslöshet och arbetsmarknadsetablering.

- A. När det gäller arbete, hur ser Ni på Er framtid? Hur tror Ni att Era jämnåriga i Bromölla ser på sin framtid?
Följdfrågor:
Hur upplever Ni att vara arbetslösa?
Vad tycker Ni är det största hindret för Er med att komma ut på arbetsmarknaden?
Är Ni arbetssökande? I så fall, på vilket sätt är Ni arbetssökande och hur upplever Ni att vara arbetssökande?
- B. Om Ni kunde få ett jobb direkt, hade Ni velat arbeta då? Är Ni beredda att ta vilket jobb som helst för att få börja arbeta? Tror Ni att andra ungdomar i Bromölla tänker likadant?
Följdfrågor:
Tycker Ni att det är nödvändigt för Er att arbeta just nu?
Vad anser Ni vara viktigt med ett jobb och vilken typ av arbete skulle Ni helst vilja ha?

Attityder kring eget samt myndigheters/skolans ansvar för etablering i arbetslivet

Syfte: ta reda på hur ungdomar uppfattar sin roll att förbereda sig inför en etablering, vilka faktorer anses vara betydelsefulla för en etablering samt hur unga reflekterar kring vad de själva och olika verksamheter/myndigheter (skola, arbetsförmedlingen, kommunala verksamheter) bör göra för en arbetsmarknadsetablering.

- A. Är Ni villiga att flytta från Bromölla för att arbeta? Är Ni villiga att pendla till ett jobb och i så fall vad krävs det för detta? Tror Ni att andra ungdomar i Bromölla tänker likadant?
- B. Vad anser Ni vara nödvändigt för att Ni ska kunna etablera Er på arbetsmarknaden?
Följdfrågor:
Vem tycker Ni bär det största ansvaret för att Ni ska kunna etablera Er? Ni själva,

myndigheter (AF, kommunala verksamheter), skolan, Era föräldrar?

Kan Ni berätta om framgångsfaktorer och hinder i kontakten med myndigheter och skolan gällande arbetsmarknadsetablering?

Vilket slags stöd skulle Ni behöva från myndigheter och skola för att kunna etablera Er på arbetsmarknaden?

Hur ser Ni på betydelsen av att ha gymnasiekompetens då Ni söker ett arbete?

C. Finns det något annat som Ni vill berätta som Ni tycker är viktigt?

4. **SUMMERA**

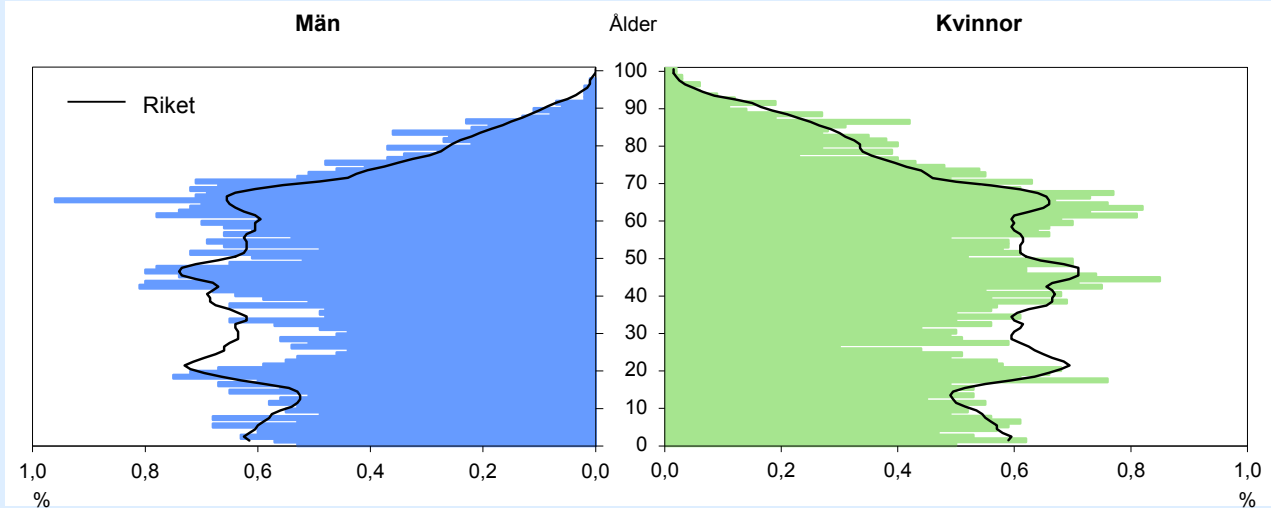
Bromölla

2012 Kommunfakta

Landareal: 163 kvkm

Invånare per kvkm: 76

Folkmängd 31 december 2011

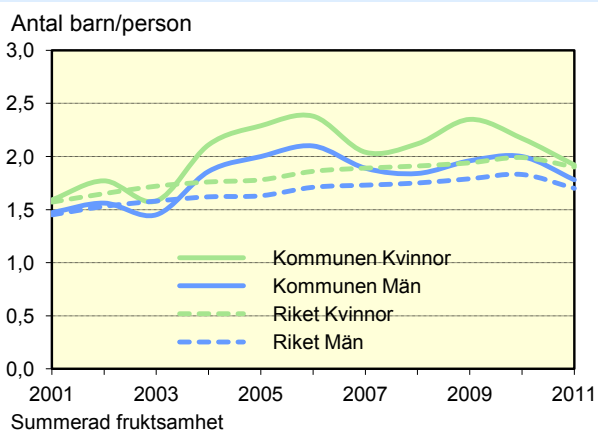
Folkmängd 31 december 2011

Ålder	Procentuell fördelning Kommunen			Riket		
	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot
0–6	8	8	8	9	8	8
7–15	10	9	10	10	9	10
16–19	5	5	5	5	5	5
20–24	6	6	6	7	7	7
25–44	23	23	23	26	25	26
45–64	27	26	27	26	25	26
65–79	16	15	16	13	14	14
80–	5	8	6	4	7	5
Totalt, %	100	100	100	100	100	100
Antal (1000)	6	6	12	4 727	4 756	9 483

Befolkningsförändring 2001–2011

År (31/12)	Folkmängd Antal	Födelse- överskott	Flyttnings- överskott	
			M	Kv
2001	11 992	-33	-19	-41
2002	12 022	6	5	17
2003	11 994	-13	-16	0
2004	12 080	-2	40	44
2005	12 098	26	-14	5
2006	12 145	43	-7	10
2007	12 181	19	-2	20
2008	12 200	11	25	-17
2009	12 285	25	0	60
2010	12 272	-8	0	-4
2011	12 366	-29	70	53

Födda barn per kvinna/man

Flyttningar 2011

	Män	Kvinnor
Antal inflyttningar	303	327
från övriga kommuner i länet	99	130
från övriga län	149	152
från utlandet	55	45
Därför 18–24 år	53	64
Antal utflyttningar	233	274
till övriga kommuner i länet	97	106
till övriga län	123	155
till utlandet	13	13
Därför 18–24 år	74	115
Flyttningsnetto	70	53

Födda och döda 2011

Antal	Män	Kvinnor
Födda	61	60
Döda	82	68

Utrikes födda 2011

Andel (%) av de boende i	M	Kv	Tot
Kommunen	10	12	11
Riket	15	15	15

Bilaga 4 – Bromölla, kommunfakta

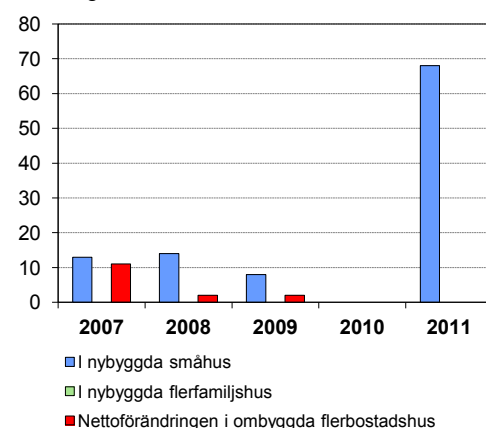
Bromölla

Mandat i kommunfullmäktige

Partier	Antal mandat vid valet			
	2006		2010	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Moderata samlingspartiet	4	2	5	3
Centerpartiet	1	1	2	0
Folkpartiet liberalerna	1	1	1	1
Kristdemokraterna	1	1	0	1
Miljöpartiet de gröna	1	0	1	1
Socialdemokraterna	11	10	8	8
Vänsterpartiet	1	3	2	1
Sverigedemokraterna	2	1	5	2
Övriga partier	0	0	0	0
Samtliga partier	22	19	24	17

Nybyggda/ombyggda bostäder

Antal lägenheter

Befolkningen efter utbildningsnivå 31 december 2011

Utbildningsnivå	Procentuell fördelning								
	Kommunen			Länet			Riket		
	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot
Förgymnasial utbildning	23	16	19	16	12	14	15	12	14
Gymnasial utbildning	59	55	57	47	43	45	49	45	47
Eftergymnasial utbildning	17	28	23	35	43	39	33	42	37
Uppgift saknas	1	1	1	3	2	3	2	2	2
Totalt, %	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal, 1 000-tal	3	3	7	368	364	732	2 802	2 719	5 522

Avser 20–64 år

Förvärvsarbetande 2010

	Andel (%) av alla i resp. ålder		
	Män	Kvinnor	Totalt
Kommunen			
20–24 år	56	54	55
25–44 år	85	77	81
45–64 år	78	74	76
20–64 år	79	73	76
Länet			
20–24 år	52	49	50
25–44 år	75	72	74
45–64 år	75	73	74
20–64 år	72	70	71
Riket			
20–24 år	57	56	56
25–44 år	81	78	79
45–64 år	79	76	78
20–64 år	77	75	76

Avser nattbefolkning

Nattbefolkning:

bor i kommunen och arbetar i eller utanför kommunen

Dagbefolkning (arbetstillfällen):

arbetar i kommunen och bor i eller utanför kommunen

Förvärvsarbetande efter sektor 2010

	Nattbefolkning		Dagbefolkning	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Kommunen	2 828	2 550	2 762	2 125
Näringsl., övr. org.	2 612	1 332	2 603	1 243
Off. förv. o service	216	1 218	159	882
Länet, 1 000-tal	281	265	276	262
Näringsl., övr. org.	241	147	237	145
Off. förv. o service	40	118	39	117
Riket, 1 000-tal	2 286	2 117	2 279	2 114
Näringsl., övr. org.	1 962	1 182	1 956	1 179
Off. förv. o service	323	935	322	935

Antal i åldern 16 år och däröver

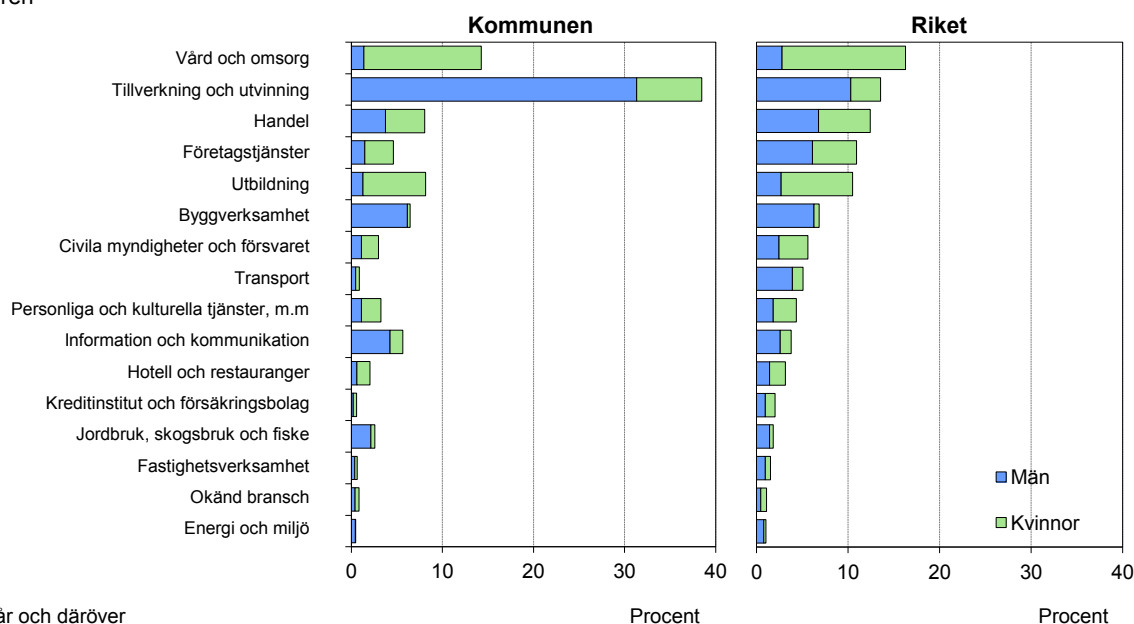
Pendling 2010

	Män	Kvinnor
Inpendling	1 225	805
från övriga kommuner i länet	527	320
från övriga län	698	485
Utpendling	1 291	1 230
till övriga kommuner i länet	560	653
till övriga län	731	577
Nettopendling	-66	-425

Antal i åldern 16 år och däröver

Arbetsstillfällena 2010

Näringsgren

Avser 16 år och däröver

Procent

Procent

Arbetsstillfällena: arbetar i kommunen och bor i eller utanför kommunen (dagbefolkning)

Företagare 2010

Antal sysselsatta	Män		Kvinnor	
	Företagare i eget AB	Egenföretagare	Företagare i eget AB	Egenföretagare
1	19	146	3	87
2-4	24	37	13	19
5-9	29	2	2	1
10-	30	2	7	0
Totalt	102	187	25	107

Antal i åldern 16 år och däröver Avser dagbefolkning

Sjuk- och aktivitetsersättning, 2011

	Andel (%) av alla i resp. ålder		
	Män	Kvinnor	Totalt
Kommunen			
55-59 år	10	19	15
60-64 år	17	27	22
20-64 år	7	11	9
Riket			
55-59 år	12	18	15
60-64 år	18	27	22
20-64 år	6	9	7

Ersätter förmånerna förtidspension och sjukbidrag

Arbetslösa

	Andel (%) av alla i respektive åldersgrupp								
	Kommunen			Länet			Riket		
	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot
oktober 2011									
20-64 år	8	8	8	7	7	7	6	6	6
Öppet arbetslösa	4	3	3	4	4	4	3	3	3
Progr. m. aktivitetsstöd	4	5	5	3	3	3	3	3	3
Därav 20-24 år	22	21	22	13	10	11	11	9	10
Antal 20-64 år	259	284	543	27 519	24 817	52 336	177 267	170 746	348 013
oktober 2012									
20-64 år	10	10	10	8	7	8	7	6	7
Öppet arbetslösa	5	4	4	5	4	4	4	3	4
Progr. m. aktivitetsstöd	5	6	6	4	3	4	3	3	3
Därav 20-24 år	29	27	28	14	10	12	13	10	11
Antal 20-64 år	348	321	669	30 784	25 939	56 723	197 464	176 764	374 228

Redovisningen avser inskrivna vid arbetsförmedlingen

Källa: Arbetsförmedlingen

Arbetsstillfällena och förvärvsarbetande 2010 – totalt

Näringsgren	Dagbefolkning				Nattbefolkning			
	Kommunen		Länet	Riket	Kommunen		Länet	Riket
	Antal	%	%	%	Antal	%	%	%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	126	3	2	2	143	3	2	2
Tillverkning och utvinning	1 880	38	12	14	1 583	29	12	14
Energi och miljö	23	0	1	1	41	1	1	1
Byggverksamhet	316	6	7	7	440	8	7	7
Handel	394	8	14	12	523	10	14	12
Transport	43	1	5	5	143	3	5	5
Hotell och restauranger	100	2	3	3	121	2	3	3
Information och kommunikation	277	6	3	4	138	3	3	4
Kreditinstitut och försäkringsbolag	29	1	1	2	35	1	1	2
Fastighetsverksamhet	32	1	2	2	56	1	2	2
Företagstjänster	226	5	12	11	319	6	12	11
Civila myndigheter och försvaret	146	3	5	6	188	3	5	6
Utbildning	398	8	11	11	468	9	11	10
Vård och omsorg	697	14	16	16	960	18	16	16
Personliga och kulturella tjänster, m.m	159	3	4	4	184	3	4	4
Okänd bransch	41	1	1	1	36	1	1	1
Totalt	4 887	100	100	100	5 378	100	100	100
Avser 16 år och däröver								

Arbetsstillfällena och förvärvsarbetande 2010 – män

Näringsgren	Dagbefolkning				Nattbefolkning			
	Kommunen		Länet	Riket	Kommunen		Länet	Riket
	Antal	%	%	%	Antal	%	%	%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	105	4	3	3	112	4	3	3
Tillverkning och utvinning	1 530	55	17	20	1 252	44	17	20
Energi och miljö	21	1	1	2	34	1	1	2
Byggverksamhet	301	11	13	12	417	15	12	12
Handel	183	7	15	13	256	9	15	13
Transport	23	1	8	8	114	4	8	8
Hotell och restauranger	30	1	3	3	30	1	3	3
Information och kommunikation	207	7	5	5	96	3	5	5
Kreditinstitut och försäkringsbolag	11	0	1	2	10	0	1	2
Fastighetsverksamhet	18	1	2	2	37	1	2	2
Företagstjänster	73	3	13	12	143	5	13	12
Civila myndigheter och försvaret	55	2	4	5	79	3	4	5
Utbildning	62	2	5	5	85	3	5	5
Vård och omsorg	68	2	5	5	73	3	5	5
Personliga och kulturella tjänster, m.m	55	2	3	4	72	3	4	4
Okänd bransch	20	1	1	1	18	1	1	1
Totalt	2 762	100	100	100	2 828	100	100	100
Avser 16 år och däröver								

Arbetsstillfällena och förvärvsarbetande 2010 – kvinnor

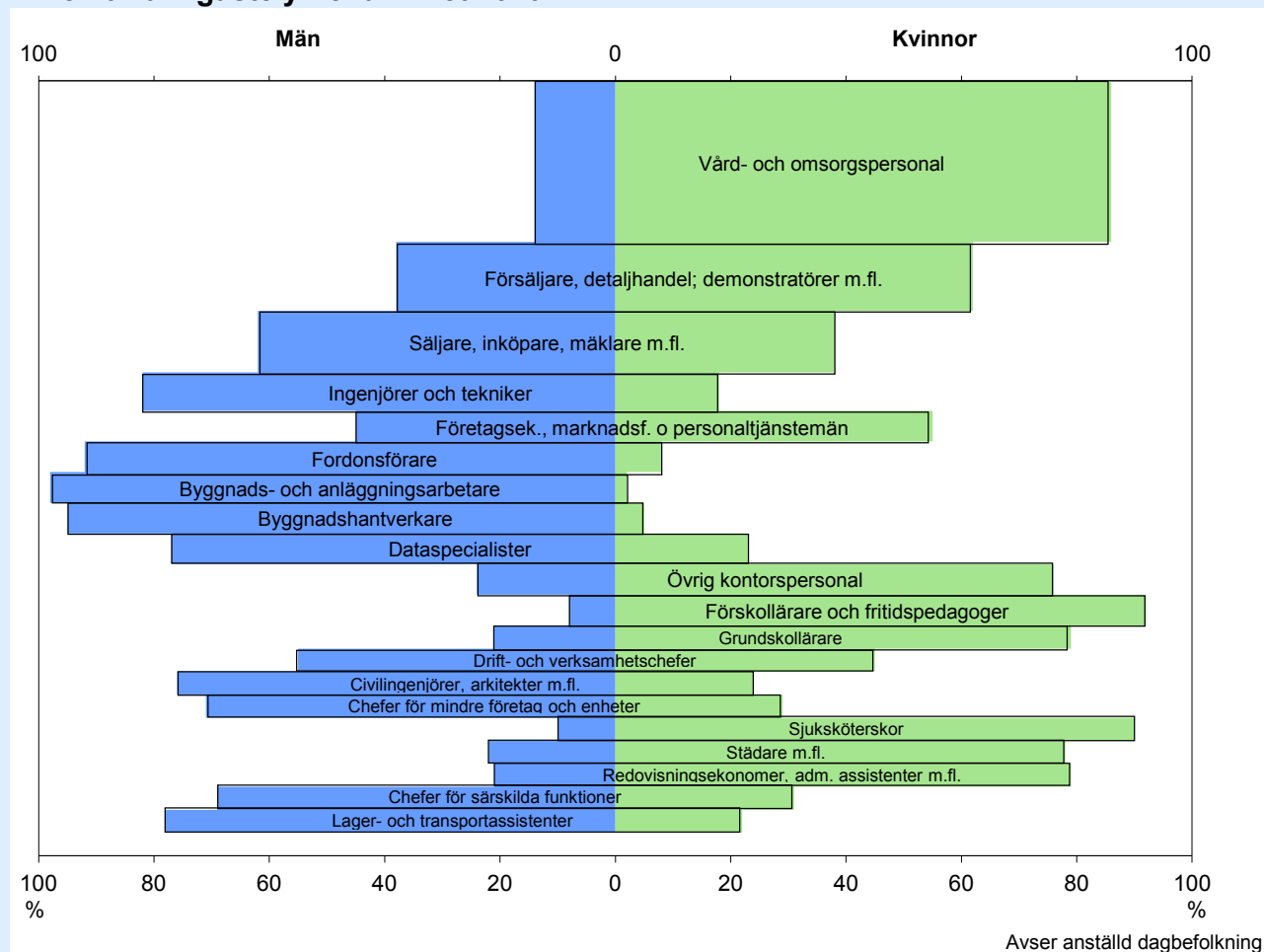
Näringsgren	Dagbefolkning				Nattbefolkning			
	Kommunen		Länet	Riket	Kommunen		Länet	Riket
	Antal	%	%	%	Antal	%	%	%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	21	1	1	1	31	1	1	1
Tillverkning och utvinning	350	16	6	7	331	13	6	7
Energi och miljö	2	0	0	0	7	0	0	0
Byggverksamhet	15	1	1	1	23	1	1	1
Handel	211	10	13	12	267	10	13	12
Transport	20	1	2	2	29	1	3	2
Hotell och restauranger	70	3	3	4	91	4	3	4
Information och kommunikation	70	3	2	2	42	2	2	2
Kreditinstitut och försäkringsbolag	18	1	2	2	25	1	2	2
Fastighetsverksamhet	14	1	1	1	19	1	1	1
Företagstjänster	153	7	10	10	176	7	10	10
Civila myndigheter och försvaret	91	4	6	7	109	4	6	7
Utbildning	336	16	17	16	383	15	17	16
Vård och omsorg	629	30	28	28	887	35	28	28
Personliga och kulturella tjänster, m.m	104	5	5	5	112	4	5	5
Okänd bransch	21	1	2	1	18	1	2	1
Totalt	2 125	100	100	100	2 550	100	100	100
Avser 16 år och däröver								

Bromölla

De 20 vanligaste yrkena i kommunen, 2010

Avser anställd dagbefolkning	Antal		Proc.förd.			Könsförd. (%)	
	Män	Kvinnor	M	Kv	Tot	M	Kv
Vård- och omsorgspersonal	40	541	2	27	13	7	93
Processoperatörer, trä- och pappersindustri	408	27	16	1	10	94	6
Montörer	221	70	9	4	6	76	24
Byggnads- och anläggningsarbetare	259	1	10	0	6	100	0
Datatekniker och dataoperatörer	157	56	6	3	5	74	26
Försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	54	133	2	7	4	29	71
Ingenjörer och tekniker	112	41	4	2	3	73	27
Grundskollärare	29	101	1	5	3	22	78
Städare m.fl.	4	109	0	5	3	4	96
Maskin- och motorreparatörer	111	1	4	0	2	99	1
Förskollärare och fritidspedagoger	3	105	0	5	2	3	97
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	72	34	3	2	2	68	32
Drift- och verksamhetschefer	62	25	2	1	2	71	29
Övrig kontorspersonal	24	55	1	3	2	30	70
Byggnadshantverkare	72	3	3	0	2	96	4
Processoperatörer, glas o keramiska produkter	74	1	3	0	2	99	1
Chefer för särskilda funktioner	48	17	2	1	1	74	26
Maskinförare	54	2	2	0	1	96	4
Fordonsförare	52	3	2	0	1	95	5
Bokförings- och redovisningsassistenter	7	47	0	2	1	13	87
Totalt 20 yrken	1 863	1 372	74	69	72	58	42
Totalt alla yrken	2 517	1 987	100	100	100	56	44

De 20 vanligaste yrkena i riket 2010

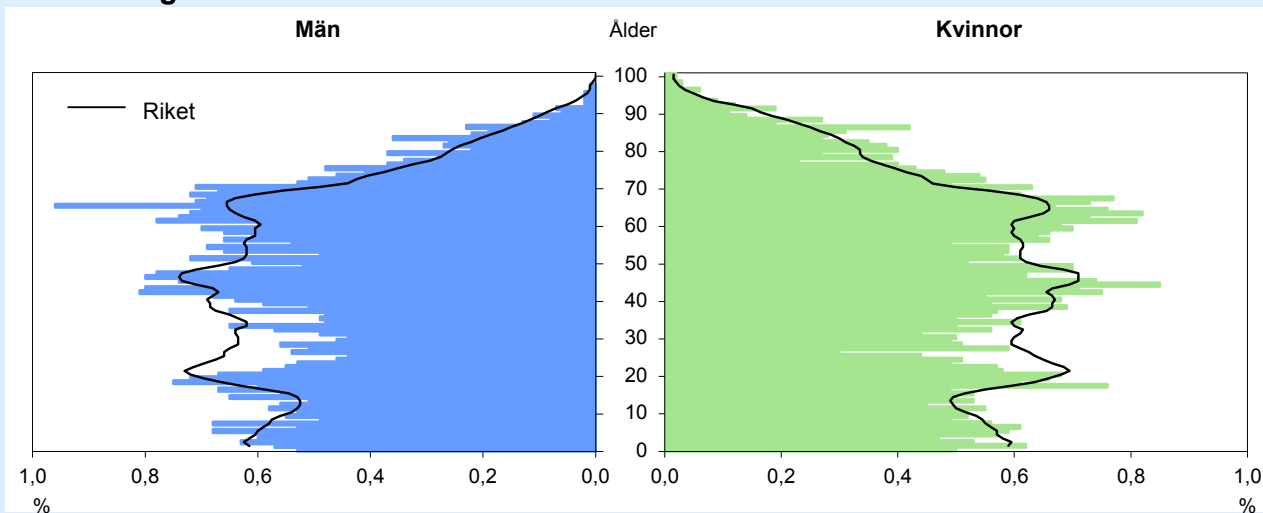
Bromölla

2012 Kommunfakta

Landareal: 163 kvkm

Invånare per kvkm: 76

Folkmängd 31 december 2011

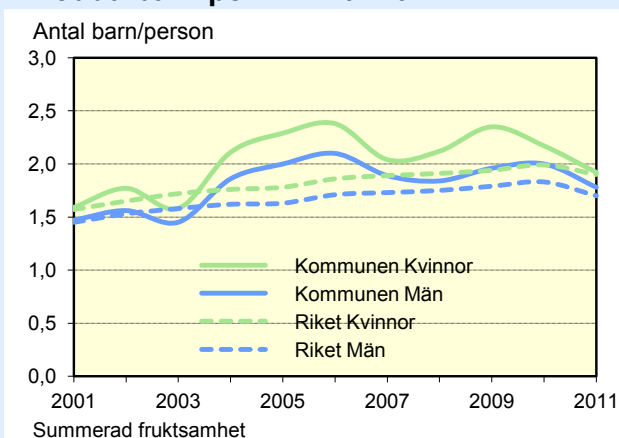
Folkmängd 31 december 2011

Ålder	Procentuell fördelning Kommunen			Riket		
	M	Kv	Tot	M	Kv	Tot
0-6	8	8	8	9	8	8
7-15	10	9	10	10	9	10
16-19	5	5	5	5	5	5
20-24	6	6	6	7	7	7
25-44	23	23	23	26	25	26
45-64	27	26	27	26	25	26
65-79	16	15	16	13	14	14
80-	5	8	6	4	7	5
Totalt, %	100	100	100	100	100	100
Antal (1000)	6	6	12	4 727	4 756	9 483

Befolkningsförändring 2001-2011

År (31/12)	Folkmängd Antal	Födelse- överskott	Flyttnings- överskott	
			M	Kv
2001	11 992	-33	-19	-41
2002	12 022	6	5	17
2003	11 994	-13	-16	0
2004	12 080	-2	40	44
2005	12 098	26	-14	5
2006	12 145	43	-7	10
2007	12 181	19	-2	20
2008	12 200	11	25	-17
2009	12 285	25	0	60
2010	12 272	-8	0	-4
2011	12 366	-29	70	53

Födda barn per kvinna/man

Flyttningar 2011

	Män	Kvinnor
Antal inflyttningar	303	327
från övriga kommuner i länet	99	130
från övriga län	149	152
från utlandet	55	45
Därav 18-24 år	53	64
Antal utflyttningar	233	274
till övriga kommuner i länet	97	106
till övriga län	123	155
till utlandet	13	13
Därav 18-24 år	74	115
Flyttningsnetto	70	53

Födda och döda 2011

Antal	Män	Kvinnor
Födda	61	60
Döda	82	68

Utrikes födda 2011

Andel (%) av de boende i	M	Kv	Tot
Kommunen	10	12	11
Riket	15	15	15

Hur tänker de?

Ungdomars och föräldrars attityder till arbetsmarknadsetablering

Sedan början på 1990-talet lever en större andel ungdomar och unga vuxna under knappa ekonomiska omständigheter. Allt fler ungdomar och unga vuxna har en bräcklig förankring på arbetsmarknaden och löper en större risk för social marginalisering jämfört med befolkningen överlag. Sverige har en ungdomsarbetslöshet som ligger över EU27-snittet och den högsta bland de nordiska länderna. Bromölla har sedan 2012 Sveriges högsta ungdomsarbetslöshet.

Syftet i denna forskningsrapport är att studera arbetslösa ungdomars och föräldrars attityder till ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering. I rapporten fokuseras arbetslösa ungdomar (18-24) inskrivna på arbetsförmedlingen i Bromölla. Rapporten utgår från följande frågor: Hur uppfattar arbetslösa ungdomar och föräldrar ungdomsarbetslöshet och arbetsmarknadsetablering? Vilka faktorer anser arbetslösa ungdomar och föräldrar vara betydelsefulla för arbetsmarknadsetablering? Hur reflekterar arbetslösa ungdomar och föräldrar över vad de själva bör göra samt vad olika verksamheter/myndigheter bör göra gällande arbetsmarknadsetablering?

Ungdomarna har en hög motivationsgrad för att etablera sig på arbetsmarknaden. Föräldrarnas attityder ligger i linje med de förväntningar man kan ha på vuxna som vill motivera sina barn till jobb. Empirin tyder på att ungdomsarbetslösheten i Bromölla till stora delar handlar om strukturella problem genom brist på arbetstillfällen. Men det finns ett individuellt ansvar också utöver viljan att arbeta. Ungdomarna reflekterar inte över betydelsen av arbetskraftsefterfrågan då yrkesval kommer på tal och en majoritet av de saknar en tydlig bild av vad de vill göra på arbetsmarknaden. Ett huvudkrav för arbetsmarknadsetablering är gymnasiekompetens men nästan hälften av dem intervjuade saknar sådan.

Rapporten baseras på ett uppdrag av Region Skåne i samarbete med Bromölla kommun. Forskningsprojektet har letts av fil dr Alexandru Panican (Socialhögskolan, Lunds universitet). I forskningsprojektet har även forskningsassistent Pernilla Olsson-Kaplan ingått.

Research Reports in Social Work är en rapportserie där forskare och lärare vid Socialhögskolan, Lunds universitet presenterar aktuell forskning och viktiga erfarenheter från socialt arbete och socialpolitik. Serien är elektronisk och kan avgiftsfritt laddas ner via Socialhögskolans hemsida: www.soch.lu.se

ISBN 978-91-7473-576-5

Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund